

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький національний університет

Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра філології та перекладу

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ

Гарант освітньої програми

к.п.н., доцент

_____ Світлана ОСТАПЕНКО

«_____» _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

зі спеціальності 035 «Філологія»

спеціалізації 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша
– англійська»

за освітньою програмою «Германська філологія (англійська, німецька). Переклад»

на тему: «"Відлуння" (*Echoes*) Данієли Стіл в українському перекладі:
граматичний аспект»

Виконав здобувач
вищої освіти

2 курсу групи ФЛ-24М
Іванков Владислав Максимович

(підпис)

Керівник:

Завідувачка кафедри філології та
перекладу, к.пед.н., доц. Остапенко С.А.

(підпис)

"

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

Кривий Ріг
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
Кафедра філології та перекладу
Форма здобуття вищої освіти денна
Ступінь магістр
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітня програма Германська філологія (англійська, німецька). Переклад

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

к.пед.н., доцент

_____ Світлана ОСТАПЕНКО

« ____ » _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Іванкову Владиславу Максимовичу

1. Тема роботи «"Відлуння" (*Echoes*) Данієли Стіл в українському перекладі: граматичний аспект»

Керівник роботи к.пед.н., доц. Остапенко С. А.

Затверджена наказом ННІЕТ імені Михайла Туган-Барановського КНУ від «30» травня 2025 року № 32-с

2. Строк подання студентом роботи: «21» листопада 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: монографічна і періодична наукова література, словники, данні мережі Інтернет, роман Данієли Стіл «Відлуння» (*Echoes*) англійською та українською мовами.

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

- 1) дослідження теоретичних засад понять еквівалентності та граматичної еквівалентності в перекладі;
- 2) характеристика теоретичних засад граматичного аспекту художнього перекладу;
- 3) визначення граматичних особливостей оригінального тексту роману «*Echoes*»;

- 4) порівняльний аналіз роману Данієли Стіл «Відлунні» (*Echoes*) англійською та українською мовами;
- 5) аналіз відповідних граматичних засобів та трансформацій в українському перекладі роману;
- 6) оцінка ступеню еквівалентності та стилістичної адекватності перекладених граматичних конструкцій.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): –

6. Дата видачі завдання «02» вересня 2025 року

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Добір та аналіз літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження.	до 15.09.2025 р.	
2	Підготовка теоретичної частини досліджуваної теми (розділ 1)	до 06.10.2025 р.	
3	Підготовка аналітичної частини (по об'єкту дослідження) (розділ 2)	до 07.11.2025 р.	
4	Підготовка висновків та рекомендацій роботи	до 14.11.2025 р.	
5	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів, оформлення роботи	до 20.11.2025 р.	
6	Надання виконаної та оформленої відповідно до вимог СТІ 02.02-13-2025 кваліфікаційної роботи на кафедрі	до 24.11.2025 р.	

Здобувач ВО _____ **Владислав ІВАНКОВ**

Керівник роботи _____ **Світлана ОСТАПЕНКО**

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

сторінок – 54 рисунків – 0 таблиць – 0 додатків – 0 використаних джерел – 66

Об'єкт дослідження: роман Данієли Стіл «Echoes» та його переклад українською мовою.

Предмет дослідження: граматичні засоби й перекладацькі рішення, що забезпечують передачу граматичної специфіки оригіналу.

Мета дослідження: провести комплексний аналіз граматичного аспекту українського перекладу роману Данієли Стіл «Відлуння» (*Echoes*), виявити основні перекладацькі стратегії і трансформації, що застосовуються для передачі граматичних особливостей оригіналу, а також оцінити їхню адекватність та вплив на художню якість тексту.

Завдання дослідження: дослідити теоретичні засади понять еквівалентності та граматичної еквівалентності в перекладі; охарактеризувати теоретичні засади граматичного аспекту художнього перекладу; визначити граматичні особливості оригінального тексту роману «Echoes»; здійснити порівняльний аналіз роману Данієли Стіл «Відлунні» (*Echoes*) англійською та українською мовами; проаналізувати відповідні граматичні засоби та трансформації в українському перекладі роману; оцінити ступінь еквівалентності та стилістичної адекватності перекладених граматичних конструкцій.

Методи дослідження: загальнонаукові: аналізу та синтезу, порівняння, індукції та дедукції, класифікації та систематизації; лінгвістичні: граматико-контрастивний аналіз, морфологічний аналіз, синтаксичний аналіз, трансформаційний, метод еквівалентності (включно з частковими, повними та стилістичними еквівалентами), контекстуальний аналіз.

Основні результати дослідження: досліджено теоретичні засади понять еквівалентності та граматичної еквівалентності в перекладі; охарактеризовано теоретичні засади граматичного аспекту художнього перекладу; здійснено порівняльний аналіз роману Данієли Стіл «Відлунні» (*Echoes*) англійською та українською мовами; проаналізовано морфологічні граматичні засоби (часткову та повну транспозицію різних частин мови, способи відтворення артиклів), граматичні трансформації в українському перекладі роману (пермутацію, антонімічний переклад, калькування) та особливості відтворення синтаксичних структур (компенсацію, зміну порядку слів, зовнішній та внутрішній поділ, зовнішню та внутрішню інтеграцію); надано оцінку ступеню еквівалентності та стилістичної адекватності перекладених граматичних конструкцій.

Ключові слова: еквівалентність, граматична еквівалентність, граматичний аспект, граматична трансформація, транспозиція, пермутація, антонімічний переклад, компенсація, зміна порядку слів, поділ, інтеграція

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА КОНЦЕПЦІЇ	10
1.1 Переклад і еквівалентність: концептуальні підходи та граматичний аспект	10
1.2 Граматичний аспект забезпечення перекладацької еквівалентності	13
1.3 Граматичні трансформації як інструмент перекладу	15
РОЗДІЛ 2 ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ В РОМАНІ «ВІДЛУННЯ» (ECHOES) ДАНІЕЛИ СТІЛ	19
2.1 Морфологічні аспекти перекладацької адаптації роману «Відлуння» в українськомовному перекладі	19
2.2 Застосування граматичних трансформацій в процесі перекладознавчого дослідження	30
2.3 Особливості відтворення синтаксичних структур у перекладі «Відлуння» українською мовою	34
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50

ВСТУП

Художній переклад як один із найскладніших різновидів перекладацької діяльності посідає важливе місце у сучасному міжкультурному просторі. Він не лише забезпечує доступ читача до літературних творів іншомовного походження, а й сприяє глибшому порозумінню між культурами, формуванню спільного гуманітарного дискурсу та розвитку національної літературної мови. У цьому контексті переклад художньої прози Данієли Стіл, однієї з найпопулярніших письменниць сучасності, становить значний інтерес як щодо змістового наповнення її творів, так і з огляду на мовно-стилістичні особливості.

Окрему увагу привертає роман «Відлуння» (*Echoes*), у якому авторка поєднує психологічну драматургію, історичний контекст та глибокий емоційний пласт. Переклад цього твору українською мовою потребує від перекладача не лише точного відтворення фабули та характерів персонажів, а й адекватної передачі граматичних особливостей оригіналу, що формують його стиль, ритм і наративну динаміку. Граматичний аспект перекладу – зокрема морфологія, синтаксис, трансформації структури речень, зміни порядку слів, засоби зв'язності та особливості авторського синтаксису – має вирішальне значення для збереження художньої цілісності тексту, відтворення авторського стилю та читабельності перекладу.

Питаннями граматичного аспекту перекладу займалися як українські, так і зарубіжні вчені, досліджуючи його з точки зору лінгвістики, теорії перекладу та практики. О. Широков вивчав питання граматики та перекладу, приділяючи увагу особливостям передачі граматичних структур між мовами; О. Карпова досліджувала граматичні аспекти перекладу в контексті української та англійської мов; М. Костенко займався питаннями порівняльної лінгвістики та перекладу, аналізуючи граматичні відмінності між мовами; Л. Близнюк вивчала граматичні трансформації в перекладі, приділяючи увагу адаптації граматичних структур; В. Корунець досліджував граматичні трансформації в англо-українському перекладі, питання відповідності граматичних структур між мовами; О. Чередниченко в своїх працях висвітлював особливості синтаксичних структур в українських художніх перекладах, роль граматики у формуванні авторського стилю, питання адекватності граматичних трансформацій у перекладі художніх творів; Р. Зорівчак досліджувала адекватну передачу морфологічних категорій в перекладі, проблеми англійського пасиву й засобів зв'язності в українській мові; О. Федоров є автором концепцій граматичних змін в процесі перекладу, причин синтаксичних трансформацій, відповідності структури речень оригіналу і перекладу; К. Городенська вивчала особливості узгодження й керування – ключові для перекладацької практики, та неправильні граматичні кальки з англійської; Eugene Nida розробив концепцію «динамічної еквівалентності», яка враховує граматичні та культурні особливості мови перекладу; Peter Newmark у своїх працях аналізував граматичні та синтаксичні аспекти перекладу, пропонуючи різні стратегії для передачі змісту; Roman Jakobson досліджував граматичні аспекти перекладу в рамках своєї теорії мовних функцій; французькі лінгвісти Jean-Paul Vinay і Jean Darbelnet розробили класифікацію перекладацьких трансформацій,

включаючи граматичні зміни, такі як перестановка, заміна і адаптація, модуляція, еквівалентність, зіставляли синтаксичні структури різних мов, досліджували перехід між частинами мови при перекладі; Basil Hatim та Ian Mason вивчали граматичні аспекти перекладу в контексті дискурсу та комунікації, приділяючи увагу синтаксичним та морфологічним особливостям; Mona Baker ослідувала міжмовні граматичні відповідники та граматичні універсалиї перекладу; John Cunnison Catford зосереджував свою увагу на граматичній еквівалентності, міжмовному зіставленню морфологічних категорій, лінгвістичній природі перекладацьких трансформацій; Christiane Nord описала граматичні зміни у зв'язку з перекладацькою метою (скопосом) та вибір граматичних структур залежно від функції тексту.

Ці вчені зробили значний внесок у розуміння граматичного аспекту перекладу, розробивши теоретичні основи та практичні підходи, які допомагають перекладачам долати труднощі, пов'язані із граматичними відмінностями між мовами.

Серед сучасних українських молодих учених, які торкаються граматичних питань перекладу, можна назвати таких дослідників, як К. Городенська, яка вивчає граматичні системи в контексті славістики й порівняльної граматики; І. Могілей, яка зосереджується на граматичних трансформаціях в англо-українському художньому перекладі; І. Живіцька, яка досліджує морфологічні трансформації (передача прикметників, частин мови); Ю. Турчин аналізує лексико-граматичні трансформації в публіцистичному й політичному перекладі; А. Болдирева та Л. Яровенко зосереджуються на класифікації граматичних трансформацій у художньому перекладі.

Творчість Данієли Стіл залишається недостатньо висвітленою в українському науковому просторі. Водночас окремі дослідники вже здійснили певні кроки в цьому напрямі: зокрема, Е. Мінцис зосередила увагу на структурних, жанрових і стилістичних параметрах прози Д. Стіл; наукові праці І. Афоніної, Т. Цепенюк, Ю. Головацької та Т. Випринюк присвячені окремим аспектам перекладу романів «Дар» і «Диво». Д. Нескорожений описав лексико-семантичні групи дієслів різних типів у романі Данієли Стіл «Сімейні узи» [29]. Дослідження О. Крицького [20] охоплює роман «Чари», зокрема застосування перекладацьких трансформацій під час його перекладу українською мовою. Г. Леонова дослідила виправданість застосування лексико-граматичних трансформацій в українському перекладі роману «Дарунки» [22]. Натомість роман «Відлуння» досі не став предметом спеціальних лінгвістичних чи перекладознавчих розвідок в українській науці.

Отже, **актуальність** дослідження зумовлена зростанням інтересу до проблем граматичної еквівалентності у художньому перекладі, потребою системного аналізу англо-українських відповідників граматичних структур та прагненням з'ясувати, якими засобами український переклад відображає стилістичні доміанти авторського тексту загалом, та роману «Відлуння» зокрема. Таке дослідження сприятиме глибшому розумінню механізмів перекладу сучасної англомовної прози, а також виробленню практичних рекомендацій щодо роботи з граматичними трансформаціями.

Метою дослідження є комплексний аналіз граматичного аспекту українського перекладу роману Данієли Стіл «Відлуння», виявлення основних перекладацьких стратегій і трансформацій, що застосовуються для передачі граматичних особливостей оригіналу, а також оцінка їхньої адекватності та впливу на художню якість тексту.

Для досягнення мети передбачено виконання наступних **завдань**:

- дослідити теоретичні засади понять еквівалентності та граматичної еквівалентності в перекладі;
- охарактеризувати теоретичні засади граматичного аспекту художнього перекладу;
- визначити граматичні особливості оригінального тексту роману «Echoes»;
- здійснити порівняльний аналіз роману Данієли Стіл «Відлунні» (*Echoes*) англійською та українською мовами;
- проаналізувати відповідні граматичні засоби та трансформації в українському перекладі роману;
- оцінити ступінь еквівалентності та стилістичної адекватності перекладених граматичних конструкцій.

Об'єктом дослідження є роман Данієли Стіл «Echoes» та його переклад українською мовою.

Предметом дослідження – граматичні засоби й перекладацькі рішення, що забезпечують передачу граматичної специфіки оригіналу.

Методи дослідження: 1) загальнонаукові методи: *аналізу* для виявлення особливостей передачі граматичних значень; *синтезу* для оцінки ступеню адекватності передачі граматичних категорій та їх взаємодії в тексті; *порівняння* для зіставлення граматичних структур оригіналу та перекладу, оцінки рівня еквівалентності, виявлення трансформацій та адаптацій; *індукції* та *дедукції* для формування загальних висновків про закономірності перекладу граматичних одиниць та перевірки застосування загальних правил перекладу до конкретних випадків; *класифікації* та *систематизації* для розподілу граматичних явищ на категорії і систематичного опису їх відтворення у перекладі; 2) лінгвістичні методи: *граматико-контрастивний аналіз* для дослідження відповідності граматичних категорій та форм вихідного та цільового текстів; *морфологічний аналіз* для виявлення особливостей використання граматичних форм і структур; синтаксичний аналіз синтаксичних конструкцій та способів їх передачі українською мовою; *трансформаційний метод* для виявлення та класифікації перекладацьких трансформацій (морфологічних, синтаксичних), що застосовуються для збереження граматичного значення та функції тексту; *метод еквівалентності* для оцінки ступеня відповідності граматичних форм і категорій у перекладі до оригіналу, включно з частковими, повними та стилістичними еквівалентами; *контекстуальний аналіз* для вивчення функції граматичних форм у конкретному контексті, що дозволяє оцінити адекватність їх передачі та вплив на семантику та стиль тексту.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вона зосереджується саме на граматичних трансформаціях у перекладі художнього роману популярного автора, а не лише на лексичному чи стилістичному аналізі. Попередні дослідження часто

стосувалися загальних теоретичних моделей або перекладу спеціалізованих (наукових, технічних) текстів, але глибинний аналіз граматичних рішень у художньому перекладі на прикладі Стіл – тема недостатньо висвітлена.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання її результатів у подальших теоретичних дослідженнях художнього перекладу, у навчальних курсах із перекладознавства, а також у практичній діяльності перекладачів, які працюють з англійською художньою прозою.

Апробація. Практичні результати роботи викладено на III Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Наука в епоху соціокультурних змін: реалії, перспективи та сталий розвиток» (Дніпро, 24 жовтня 2025 року) – тези «Граматичні трансформації в українському перекладі роману Данієли Стіл "Відлуння"» [15], III Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Нові тенденції в перекладознавстві, філології та лінгводидактиці в контексті глобалізаційних процесів» (Житомир, 5 листопада 2025 року) – тези «Antonymous substitution application in Danielle Steel's "Echoes" translation into Ukrainian» [54], X Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Іноземні мови XXI століття: професійні комунікації та діалог культур» (Кривий Ріг, 7 листопада 2025 року) – стаття «Номіналізація в українському перекладі роману «Відлуння» Д. Стіл: практичний аспект».

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел (66 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 54 аркуші.

РОЗДІЛ 1

ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА КОНЦЕПЦІЇ

1.1. Переклад і еквівалентність: концептуальні підходи та граматичний аспект

Проблематика перекладу є однією з центральних у сучасному лінгвістичному та перекладознавчому дискурсі, оскільки термін «переклад» охоплює широкий спектр понять і інтерпретацій. Різні автори і словники подають неоднозначні, але взаємодоповнюючі визначення цього феномену. Так, у словнику Merriam-Webster переклад розглядається як процес трансформації тексту з однієї форми або стану в інший, а також як перетворення тексту з однієї мови на іншу [66]. Аналогічно, «Стислий словник англійської мови» виділяє два аспекти перекладу: по-перше, як дію або випадок перекладу, і, по-друге, як письмове чи усне відтворення значення слова, висловлювання або книги іншою мовою [49]. Таким чином, переклад можна розуміти одночасно як процес і продукт комунікації.

У перекладознавстві існують різні підходи до трактування сутності перекладу. Хатім і Мандей пропонують три концептуальні рівні розуміння перекладу. По-перше, переклад визначається як **процес** перенесення письмового тексту з мови оригіналу на мову перекладу, що реалізується перекладачем у певному соціокультурному контексті. По-друге, переклад виступає як **продукт** цього процесу – текст, який функціонує у мовному та культурному середовищі мови перекладу. І, нарешті, переклад можна розглядати як **комплексний** (когнітивний, лінгвістичний, візуальний, культурний та ідеологічний) **феномен**, невід’ємно пов’язаний з процесом і продуктом перекладу [59]. Таким чином, переклад постає як складне явище, що поєднує соціальні, культурні та когнітивні аспекти.

Моні Бейкер наводить позицію Шаффієра, який наголошує на процесуальному вимірі перекладу: він є формою міжкультурної комунікації, кінцевим продуктом якої виступає текст, здатний функціонувати належним чином у конкретних соціальних та комунікативних умовах [50]. Цей підхід підкреслює складність завдання перекладу, зумовлену відсутністю однозначного відповідника між формою та значенням у різних мовах. Враховуючи, що кожна мова має специфічні способи вираження змісту, процес перекладу вимагає пріоритетного розгляду значення над формою. Ньюмарк наголошує, що переклад є надпорядкованим терміном для перетворення значення висловлювань будь-якої мови оригіналу на мову перекладу, і перекладач повинен орієнтуватися на зміст, а не на формальну структуру тексту [63]. Аналогічну позицію підтримують Папегаай та Шуберт, які визначають переклад як процес відтворення змісту вихідного тексту іншою мовою [64].

Основною метою перекладу, таким чином, є **збереження змісту при зміні форми**. Це визначає переклад як маніпуляцію формою з урахуванням значення, що підкреслює необхідність врахування смислових відтінків та контексту. Важливо зазначити, що значення тексту може бути виражене різними формами в мові перекладу, а буквальна транслітерація форми оригіналу часто призводить до

спотворення сенсу. Тому перекладач повинен діяти за принципом «від значення до форми», відтворюючи у цільовому тексті тільки ті елементи, що зберігають семантичну цінність оригіналу. Центральним завданням у цьому процесі є пошук еквівалентності, тобто відповідності між вихідним текстом і перекладом на різних рівнях мовної структури.

У випадку літературного перекладу завдання ускладнюється додатково через специфіку художнього тексту. Літературний текст як засіб моделювання реальності через світогляд автора представляє собою синтез сюжету, ідеї, системи персонажів та художніх засобів, що втілюють індивідуальний стиль творця. Працюючи з таким текстом, перекладач має застосовувати методи і стратегії, що дозволяють зберегти «резервну копію» світогляду автора, передати жанрові та стилістичні особливості оригіналу, а також його прагматичне і комунікативне навантаження. Згідно з Українським літературним словником, **літературний текст** – це вид творчості, коли текст однієї мови «оживає» в іншій, що підкреслює необхідність творчого підходу у перекладі [66]. Цей процес передбачає відтворення художніх засобів оригіналу та створення у цільовій мові тексту, який здатен впливати на асоціативне сприйняття реципієнта.

І. Сидоренко визначає літературний текст як «естетично багатоструктурну систему, що охоплює мовні, формальні, змістові та образні рівні, визначається специфікою світогляду та стилю автора і виконує комунікативні та прагматичні функції» [66]. Основними категоріями літературного тексту є когезія, сегментація, інтертекстуальність, ситуативний контекст, інтенціональність, наявність адресата та континуум. Крім того, взаємодія мовних і позамовних рівнів тексту визначається індивідуальними стилістичними особливостями автора та має ключове значення для комунікативної ефективності. У світлі цих принципів, літературний переклад можна розглядати як **творчий процес**, спрямований на відтворення оригінального тексту за допомогою засобів іншої мови, що дозволяє передати його стиль, жанр, образність і функціональне навантаження [66]. Основним критерієм якості перекладу є еквівалентність на всіх рівнях – від лексичного до стилістичного.

Еквівалентність загалом визначається як «наявність однакової кількості, цінності, призначення, якостей тощо» [65]. У перекладознавстві цей термін розширюється і розглядається як «відношення між вихідним текстом і текстом перекладу, яке дозволяє вважати останній адекватним відтворенням оригіналу» [59]. Засновниками теорії еквівалентності Ж. П. Віней і Ж. Дарбелне визначили еквівалентність як процедуру, у якій комунікативна та прагматична ситуація тексту-джерела відтворюється у тексті-перекладі з іншим формулюванням [65].

Різні дослідники пропонували класифікації перекладу за різними критеріями. Так, Е. Нід запропонував розрізнити **формальну** та **динамічну** еквівалентність: формальна передбачає високу подібність форми та змісту оригіналу, тоді як динамічна прагне передати текст більш природним чином для цільової аудиторії [50]. Динамічна еквівалентність визначається ступенем схожості сприйняття вихідного та цільового текстів одержувачами. Через існуючі культурні, історичні та граматичні відмінності повна ідентичність текстів неможлива, проте високоякісний переклад характеризується високим ступенем відповідності у сприйнятті.

Е. Пім стверджує, що повної еквівалентності між мовами досягти неможливо [66]. Еквівалентність розглядається як відношення рівної цінності між сегментами вихідного та цільового текстів, що може встановлюватися на будь-якому лінгвістичному рівні – від форми до функції [49]. Пім виділяє **природну** еквівалентність, яка вже існує в мові, та **спрямовану** еквівалентність, створювану перекладачем під час процесу перекладу. Спрямована еквівалентність може коливатися між наближенням тексту до мови оригіналу або до мови та культури перекладу [66].

М. Бейкер розглядає еквівалентність як відносне поняття, що залежить від різних лінгвістичних та культурних чинників [66]. Вона включає **текстову**, **прагматичну** та **граматичну** еквівалентність, а також рівні слів, фраз та висловлювань. Прагматична еквівалентність стосується прихованого значення, яке автор вкладає у текст, а граматична – різних граматичних категорій між мовами, що ускладнює пошук відповідного еквівалента у мові перекладу.

Грамматична еквівалентність є однією з ключових категорій перекладознавства, що визначає відповідність граматичних структур вихідного та цільового текстів. Вона забезпечує не лише правильність передачі смислу, а й збереження стилістичних та композиційних особливостей оригіналу. У художньому перекладі роль граматичної еквівалентності є особливо значущою, оскільки художній текст поєднує семантичне, стилістичне та емоційне навантаження, яке тісно пов'язане з граматичними формами.

Грамматична еквівалентність передбачає коректне відтворення таких елементів:

1. *Часові та аспектні форми дієслова* – правильний вибір часу та виду дієслова у перекладі дозволяє передати хронологічну послідовність подій та динаміку розвитку сюжету.

2. *Синтаксичні конструкції* – порядок слів, використання складнопідрядних та складносурядних речень, конструкцій із дієприслівниками чи дієприкметниками, що зберігають стилістичну експресію оригіналу.

3. *Морфологічні категорії* – узгодження, відмінки, числа та роду, які впливають на відтворення смислових нюансів та характеристику персонажів.

Одним із головних викликів у забезпеченні граматичної еквівалентності є мовна специфіка: граматичні категорії однієї мови не завжди мають прямі відповідники в іншій [64]. Наприклад, деякі часи або способи дієслова в англійській мові можуть не мати аналогів в українській, що потребує використання компенсаторних стратегій або стилістичних перетворень.

Отже, граматична еквівалентність у перекладі художнього твору є фундаментальною умовою точності та природності перекладу. Вона забезпечує збереження авторського задуму, семантичної структури тексту та його емоційного впливу на читача, що робить її невід'ємною складовою якісного перекладу.

1.2. Граматичний аспект забезпечення перекладацької еквівалентності

Граматичний аспект перекладу є одним із ключових компонентів адекватного відтворення художнього тексту, оскільки граматику виконує в мові не лише формальну, але й смислотворчу та стилістичну функцію. На відміну від лексики, яка передає номінативний зміст, граматичні структури визначають логічні, часові, причинно-наслідкові зв'язки, організацію висловлювання, його ритм, інтонацію та стильове забарвлення. Саме тому дослідження граматичного аспекту перекладу є надзвичайно важливим.

Граматична структура мови становить невід'ємну складову її загальної системи та має таке саме значення, як і лексичний склад або словниковий запас. Елементи граматичної структури – зокрема афікси, відмінкові форми, синтаксичні моделі, порядок слів, функціональні слова тощо – виконують функцію передачі значень, які традиційно відносять до категорії «граматичних» або «структурних», на відміну від лексичних значень. Передача таких значень у процесі перекладу є суттєвою проблемою, безпосередньо пов'язаною з питанням еквівалентності перекладу, яке заслуговує на детальний аналіз [47].

Граматичні форми різних мов рідко збігаються повністю за значенням і функцією. Найчастіше спостерігається лише часткова еквівалентність, коли граматичні значення, виражені формами, у різних мовах співпадають частково, а в інших аспектах відрізняються. Так, **категорія числа** у іменників англійської та української мов на перший погляд здається ідентичною і дійсно збігається в багатьох випадках: *table – стіл, tables – столи*. Водночас існують значні винятки, коли англійська форма множини передається українською одноиною і навпаки, особливо серед іменників типу *Singularia ta Pluralia Tantum*, що мають лише форму однини або множини, часто історично мотивовану. Наприклад: *oats – овес, peas – горох, onions – цибуля, cherries – вишня* (як збірний іменник), *outskirts – околиця, billiards – більярд, measles – кір*; і навпаки, *money – гроші, ink – чорнила, information – дані*. Аналогічні розбіжності спостерігаються й у формі числівників: в українській мові всі іменники, перед якими стоять числівники типу *двадцять один, сто тридцять один*, використовуються в однині, тоді як в англійській мові в аналогічних конструкціях необхідна форма множини: *twenty-one tables, one hundred and thirty-one passengers*. [57]

Ще одним показовим прикладом є **категорія часу**. Англійська та українська мови розрізняють часові форми присудка, такі як теперішній та минулий час, які у загальному граматичному значенні є співвідносними: *He lives in Lviv – Він живе у Львові; He lived in Lviv – Він жив у Львові*. Проте в окремих випадках форми часу не збігаються. Так, англійське правило «узгодження часів» вимагає використання минулого часу в підрядних реченнях, якщо головне речення стоїть у минулому, тоді як українська мова допускає використання теперішнього часу в тих самих позиціях: *He said he lived in Lviv – Він сказав, що живе у Львові*. [51]

Різниця між мовами стає ще більш очевидною при розгляді інших граматичних категорій, таких як **рід**. В українській мові виділяють три роди – *чоловічий, жіночий і середній*, які реалізуються через узгодження (*цей юнак – ця дівчина; дідусь прийшов – бабуся прийшла*), флективні форми іменників (*стіл – нульове закінчення, вода – закінчення -а, вікно – закінчення -о*) або заміщення

займенником (*звір – він, рослина – вона*). В англійській мові також існують три роди, проте вони виражаються виключно за допомогою особових займенників (*boy – he, girl – she, house – it*), оскільки відсутні граматичне узгодження за родом та флективні закінчення. Таким чином, у англійській мові рід реалізується поза іменником, що дозволяє багатьом словам змінювати рід залежно від контексту, тоді як в українській мові вибір роду обов'язковий: *worker – робітник, робітниця; student – студент, студентка; teacher – вчитель, вчителька; writer – письменник, письменниця; friend – друг, подруга; acquaintance – знайомий, знайома*. [57]

Водночас не слід вважати, що між граматичними системами різних мов немає спільного. Існують граматичні **універсалії** – фундаментальні категорії, спільні для всіх мов, без яких неможливе функціонування мови як засобу комунікації [16]. Здебільшого вони мають семантичний, а не формальний характер: «об'єкт», «процес», «якість», «відношення», «актор», «мета», «інструмент», «причина і наслідок». Формальні реалізації цих категорій можуть суттєво відрізнитися. Завдання перекладача полягає у правильному тлумаченні значення граматичної форми та виборі адекватної форми в мові перекладу. При цьому значення, що у вихідній мові передається граматично, може в мові перекладу реалізовуватися лексично (наприклад, відсутність в англійській дієвідмін доконаного та недоконаного виду, характерних для українських дієслів).

Існують також випадки, коли граматичні значення не передаються у перекладі: форма вживається не за власним значенням, а згідно з лінгвістичними факторами, наприклад синтаксичною конструкцією або правилом узгодження. Наприклад, у незалежному реченні вибір часу дієслова є вільним: *I know this man – I knew this man*; в підрядному реченні він обмежений «правилом узгодження часів»: *He said that he knew this man*. У перекладі це проявляється так: *Я знаю цього чоловіка – Я знав цього чоловіка; Він сказав, що знає цього чоловіка*. [51]

Вибір граматичного еквівалента в мові перекладу залежить від багатьох факторів:

а) від значення самої граматичної форми (*chair – стілець, chairs – стільці; lives – живе, lived – жив*);

б) від лексичної природи слова або словосполучення, наприклад, деякі українські іменники не мають множини: *робітники усіх галузей промисловості – workers of all industries; інші напрями – other philosophies*;

в) від стилістичних чинників: пасивна форма дієслова в українській мові обмежена книжковим стилем, тоді як в англійській може вживатися ширше: *At the airport Tom was met by his brother – В аеропорту Том був зустрінутий братом* (неприродно у розмовній мові, але прийнятно у газетному стилі). Також історичний теперішній (англ. «Prominent Scientist Dies») у заголовках перекладається іменниковими конструкціями: «Смерть видатного вченого».

г) від частоти вживання: рідкісні граматичні форми в мові перекладу можуть створювати комунікативні труднощі [47].

Граматичний аспект перекладу охоплює сукупність морфологічних і синтаксичних характеристик тексту, які перекладач має адекватно відтворити засобами мови перекладу. Він забезпечує структурну, логічну й стилістичну відповідність між оригіналом та перекладом і включає такі основні компоненти:

1. Морфологічні особливості

Цей рівень стосується передачі граматичних категорій окремих слів. До нього належить:

- *категорія часу та виду дієслова* – вибір українського виду (доконаного/недоконаного) та часу для відтворення англійської системи часів, зокрема конструкцій Perfect, Progressive, Perfect Continuous;
- *категорія особи і числа* – узгодження підмета й присудка, відтворення форм дієслів у діалозі, стилізації мовлення персонажів;
- *модальність* – передача значень модальних дієслів (*can, must, may, should*) і модальних часток, а також вираження можливості, ймовірності, необхідності;
- *ступені порівняння прикметників та прислівників* – правильне відтворення градації інтенсивності характеристик;
- *категорія роду, числа та відмінка іменників і займенників* – узгодження родових значень, яких немає в англійській мові. [9]

2. Синтаксичні особливості

Цей рівень охоплює структуру речень, їхню організацію та порядок компонентів. Сюди входить:

- *типи речень* – передача простих, складних, складнопідрядних конструкцій; збереження або адаптація довжини речень;
- *порядок слів* – оскільки англійська мова має фіксований порядок слів, а українська – вільний, перекладач часто застосовує перестановки для збереження стилю та логіки;
- *передача пасивних конструкцій* – в англійській мові пасив використовується частіше, ніж в українській, тому важливим є вибір між пасивом, активом або безособовими конструкціями;
- *синтаксичні зв'язки та засоби з'єднання* – сполучники, частки, займенники, повтори, інтонаційні структури, що забезпечують логічну та тематичну єдність тексту;
- *членування та об'єднання речень* – іноді одне англійське складне речення доцільно передати двома українськими, або навпаки – об'єднати кілька коротких речень. [9]

Отже, граматичний аспект перекладу охоплює весь комплекс морфологічних і синтаксичних характеристик тексту, засоби передачі граматичних категорій та структури речень. Його аналіз дозволяє забезпечити адекватність перекладу, зберегти логіку, ритм і стиль оригінального тексту, що особливо важливо при перекладі художньої прози.

1.3. Граматичні трансформації як інструмент перекладу

У процесі перекладу нерідко виникають ситуації, за яких відтворення окремих лексичних одиниць або синтаксичних конструкцій виявляється неможливим через структурні розбіжності між вихідною мовою та мовою перекладу. За таких умов перекладач застосовує трансформаційні процедури, що передбачають зміну внутрішньої форми слова чи словосполучення або їх повну заміну з метою максимально адекватної передачі смислового змісту висловлювання [13].

Залежно від типу мовних одиниць, які слугують вихідним матеріалом для перетворення, Л. Науменко та А. Гордєєва [27] виокремлюють три групи перекладацьких трансформацій: лексико-семантичні, граматичні та стилістичні. Застосування граматичних трансформацій є особливо необхідним унаслідок відсутності в українській мові низки граматичних категорій, властивих англійській, таких як артикль, герундій, інфінітивні конструкції чи абсолютна номінативна конструкція.

Граматичні трансформації охоплюють передусім перебудову синтаксичної структури речення та різні види морфологічних і синтаксичних замінів [32]. Їхнє використання зумовлене як граматичними, так і лексичними чинниками, хоча домінуючу роль відіграють саме особливості граматичної системи мови перекладу [32].

Застосування граматичних трансформацій забезпечує адекватність і точність семантичної та стилістичної передачі тексту оригіналу. Вони дають змогу адаптувати вихідне висловлювання до норм синтаксису і граматики цільової мови, що сприяє підвищенню зрозумілості та природності тексту для реципієнта [32].

Однією з найважливіших причин їх використання є відмінності між граматичними системами мов: зокрема, англійська характеризується частотним уживанням пасивних конструкцій, тоді як українська віддає перевагу активним формам. Перекладач, застосовуючи трансформацію, модифікує структуру висловлювання таким чином, щоб воно відповідало нормам і комунікативним очікуванням носіїв цільової мови.

Наступною причиною є запобігання калькуванню, тобто дослівному копіюванню структури вихідного речення, що може призвести до порушення логічної та емоційно-стилістичної цілісності висловлювання. У мовах з різним порядком слів перекладач часто змушений модифікувати синтаксичну побудову, щоб забезпечити логічну зв'язність і зберегти комунікативні наміри автора. Це набуває особливої ваги в художніх текстах, де позиція слова в реченні часто виконує додаткову стилістичну функцію.

Граматичні трансформації також сприяють точнішому відтворенню смислових відтінків: зміна виду, часу чи стану дієслова може суттєво впливати на акцентування певних аспектів повідомлення. Завдяки цьому забезпечується відтворення прагматичного ефекту та авторського задуму.

Інший важливий фактор – це частота вживання мовних форм. Американський лінгвіст і перекладач Е. Ніда зазначав, що рідкісні граматичні форми можуть створювати складнощі у перекладі, оскільки автоматичне узгодження форм між мовою оригіналу та мовою перекладу може призвести до перевантаження комунікації. Наприклад, пасивні конструкції англійської мови досить поширені, тоді як у відповідному українському перекладі вони використовуються рідше. Тому пряме перенесення всіх пасивних форм англійської мови українською може спотворити природність тексту. [41]

Наступним аспектом є синтаксична структура. Українська мова активно використовує підрядні речення та дієприслівникові конструкції для вираження додаткових значень, тоді як англійська мова часто обирає підрядні конструкції або рівнорядні звороти залежно від стилю і контексту. У перекладі це вимагає

гнучкості: підрядні конструкції англійської мови можуть бути замінені на рівнорядні українські, щоб уникнути громіздкості або складної синтаксичної структури, хоча формально така заміна не завжди є необхідною.

Крім того, трансформаційні операції впливають на поліпшення читабельності перекладеного тексту. Використовуючи граматичні перетворення, перекладач формує висловлювання, яке сприймається природно і відповідає стильовим нормам цільової мови. Саме це визначає їх значення як одного з ключових інструментів досягнення якісного, адекватного та комунікативно ефективного перекладу.

Таким чином, граматичні трансформації становлять необхідний компонент професійної перекладацької діяльності, оскільки сприяють збереженню змістової точності, стилістичної відповідності, уникненню калькування та підвищенню загальної якості перекладу. Володіння цими прийомами є важливою компетенцією перекладача, орієнтованого на високий рівень професіоналізму.

Одним із видів трансформацій є **зміна частини мови**, коли іменник, дієслово чи прикметник оригіналу замінюється іншою частиною мови у перекладі. Це дозволяє передати процес або дію, якщо прямий переклад зберіг би лише предметність поняття. Наприклад, англійське слово *decision* може бути передане українським дієсловом *вирішувати*, що відображає сам процес прийняття рішення. [61]

Другим видом є **зміна синтаксичної структури**, яка включає перестановку членів речення, розбиття складного речення на декілька простих або, навпаки, об'єднання коротких речень у складнопідрядні конструкції. Така трансформація забезпечує збереження логіки та ритму тексту. Наприклад, англійське речення *Although he was tired, he continued working* може бути перекладене як *Він був втомлений. Проте продовжував працювати*, що дозволяє зберегти драматичний ефект і полегшити сприйняття тексту. [61]

Третім видом є **зміна часу, виду або способу дієслова**, що необхідна для відтворення часових, аспектних або модальних відтінків, які не мають прямого відповідника у мові перекладу. Наприклад, англійське *I have been reading* може бути передане українським *Я читав*, зберігаючи тривалість дії, але за допомогою іншої граматичної конструкції.

Четверта трансформація полягає у **зміні морфологічних категорій**, тобто роду, числа або відмінка, для забезпечення граматичної узгодженості та точності передачі значення. Так, англійське *the children are happy* у перекладі стає українським *діти щасливі*, де прикметник узгоджується з підметом у числі та роді. [41]

Останнім видом є **перекладальна або антитезисна трансформація**, яка передбачає зміну граматичної конструкції для підкреслення стилістичних особливостей, контрасту або ритму тексту. Наприклад, англійське *He is not only brave but also kind* може бути передане українським *Він не лише хоробрий, а й добрий*, збереженням структури контрасту та емоційного забарвлення. [41]

Таким чином, граматичні перекладацькі трансформації є важливим інструментом у процесі перекладу, що забезпечує точну передачу змісту, стилю та емоційного забарвлення художнього тексту. Вони застосовуються у тих випадках,

коли прямий граматичний еквівалент у мові перекладу відсутній або його використання робить текст неприродним чи важким для сприйняття. Метою таких трансформацій є досягнення граматичної, семантичної та стилістичної адекватності перекладу.

Система трансформацій, яку застосовує перекладач, не є випадковою; вона формується на основі аналізу лінгвістичних, прагматичних та стилістичних відмінностей між мовами. Вона поєднує граматичні, лексичні та структурні зміни з прагненням до максимального збереження смислу, функції та емоційного впливу оригіналу. Такий комплексний підхід дозволяє досягти оптимальної еквівалентності, забезпечуючи ефективну комунікацію між культурами. [13]

Водночас граматичні перекладацькі трансформації дозволяють перекладачеві досягти **еквівалентності на рівні тексту та стилю**, зберігаючи семантичну точність, природність та емоційну насиченість оригінального художнього твору. Вони є невід'ємним інструментом адаптації тексту до мовних та культурних особливостей цільової аудиторії, забезпечуючи високу якість перекладу.

РОЗДІЛ 2

ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ В РОМАНІ «ВІДЛУННЯ» (*ECHOES*) ДАНІЕЛИ СТІЛ

2.1. Морфологічні аспекти перекладацької адаптації роману «Відлуння» в україномовному перекладі

Грамаптичний аспект перекладу полягає у забезпеченні адекватного відтворення грамаптичних значень вихідного тексту у мові перекладу. Він потребує глибокого розуміння словотвору, морфології, синтаксису та функціональних можливостей обох мов. Перекладач використовує трансформації, лексичні заміни та адаптації стилю, щоб забезпечити природність і точність перекладу.

Важливо пам'ятати, що грамаптична еквівалентність не завжди означає формальну ідентичність; головним завданням є передача семантичного і функціонального змісту грамаптичних форм та категорій.

Морфологічний аспект перекладу полягає у передачі грамаптичних категорій вихідного тексту на рівні словозміни та формотворення у мові перекладу. Він охоплює правильне відтворення частин мови та їх морфологічних характеристик.

Основна функція морфологічного аспекту перекладу полягає у забезпеченні **грамаптичної узгодженості, семантичної точності та стилістичної адекватності**. [13] У художньому тексті морфологія нерідко виконує додаткові функції: передає відтінки значення, емоційне забарвлення, ритм речення та індивідуальні мовні особливості персонажів.

Таким чином, морфологічний аспект перекладу полягає у грамаптично точній та стилістично адекватній передачі словозмінних форм вихідного тексту, що забезпечує його семантичну **цілісність, природність і виразність у мові перекладу**.

Морфологічні перекладацькі трансформації є невід'ємною складовою морфологічного аспекту перекладу і полягають у зміні грамаптичних форм вихідного тексту для досягнення адекватності перекладу. Вони застосовуються у тих випадках, коли прямий морфологічний еквівалент у мові перекладу відсутній або його використання призводить до втрати смислу, стилістичної виразності чи природності тексту.

Розглянемо використання морфологічних трансформацій у процесі перекладу роману Данієли Стіл «*Echoes*» [63] українською мовою («Відлуння»), виконаного Є. Кононенко [39].

Найпоширенішою трансформацією цього виду є **транспозиція**. Вона представляє собою різновид трансформацій, що застосовуються в процесі перекладу у зв'язку з відмінностями мовних та комунікативних характеристик англійської та української мов. Сутність цієї трансформації полягає у заміні слова однієї лексико-грамаптичної категорії словом іншої категорії, що забезпечує досягнення високого рівня адекватності перекладу [61].

Необхідність застосування транспозиції обумовлена специфікою структурних та функціональних особливостей мовних систем обох мов. За словами С. Остапенко, такі потреби виникають через відсутність у українській мові певних грамаптичних категорій, характерних для англійської, часткову невідповідність

значень спільних лінгвістичних категорій, різницю у правилах поєднання мовних одиниць та суттєві відмінності у синтаксичних структурах. Саме через ці структурні та семантичні контрасти транспозиція стає необхідним інструментом забезпечення точності та адекватності перекладу [31].

Застосування транспозиції передбачає зміну не лише лексико-граматичного класу та категоріального статусу слова, а й його структурно-семантичних характеристик. Наприклад, при перетворенні іменника на дієслово відбувається втрата значення предметності та набуття значення дії або процесу, супроводжуване освоєнням граматичних категорій, властивих дієслову. У свою чергу, відповідно змінюються синтаксичні функції такого слова, що істотно впливає на побудову речень у перекладі [28].

К. Недбайло розрізняє два основні види транспозиції: **повну** та **часткову**. Повна транспозиція передбачає заміну слова оригіналу словом іншої частини мови у перекладі, тоді як часткова здійснюється в межах однієї частини мови і включає зміну граматичних форм, що належать до різних категорій (рід, число, час тощо), а також можливу зміну синтаксичної функції без переходу слова до іншої частини мови [28].

Окрім того, К. Недбайло виокремлює різновиди переходів слова залежно від цільового класу або функції слова, серед яких слід зазначити *субстантивізацію* (номіналізацію), *ад'єктивізацію*, *вербалізацію*, *адвербіалізацію* та *прономіналізацію*. Така класифікація дозволяє більш детально аналізувати механізми лексико-граматичної трансформації та їх роль у досягненні семантичної та функціональної адекватності перекладу [28].

Аналіз перекладу роману «Відлуння» українською мовою, проведений Є. Кононенко, демонструє використання всіх різновидів транспозиції:

- **ад'єктивізацію** (переклад прикметником) – *summer afternoon* – **літній полудень**, *Lake Geneva* – **Женевського озера**, *Infantry Regiment* – **піхотного полку**, *for her beauty* – **найвродливіша**, *iron fist* – **залізний порядок**, *not only of great wealth but also of enormous power* – **не лише дуже заможними, а й доволі впливовими**, *orthodoxy* – **ортодоксальної сім'ї**, *family bank* – **фамільний банк**, *playboy* – **несерйозний**, *with blue eyes* – **синьоокі**, *a man of wisdom and compassion* – **людиною мудрою й милосердною**, *silk dress* – **шовкову сукню**, *thinking about* – **сповнена думок**, *straw hat* – **солом'яний капелюшок**, *Ulm's friends* – **Ульмових друзів**, *in cream lace* – **кремовим мереживом**, *red silk dress* – **червону шовкову сукню**, *a sapphire necklace* – **сапфіровим намистом**, *evening gowns* – **вечірніх суконь**, *Paris collections* – **паризьких колекцій**, *lace underwear* – **мережану білизну**, *chance meeting* – **випадкова зустріч** [63; 39]

Наведені приклади свідчать про те, що у процесі перекладу ад'єктивізація здебільшого реалізується в процесі відтворення іменникових словосполучень, прийменникових іменників та іменників у присвійному відмінку, що узгоджується з узусом української мови.

- **вербалізації** (переклад дієсловом) – *the sun was hot* – **сонце некло**, *was far more upset* – **найбільше непокоїло**, *had a strong suspicion* – **відчувала**, *was flirtatious* – **любила пофліртувати**, *was a great concern* – **непокоїла**, *was aware* – **знала**, *had no intention* – **не хотів**, *was always protective* – **завжди ніклувався**, *he'd be ready* – **він**

«дозріє», *on Horst's mind* – Хорст думав, *was in complete agreement* – повністю погоджувався, *was deeply disturbing* – надзвичайно його непокоїла, *a had a deep love for him* – дуже любила його, *with his imitations of everyone* – копіюючи кожного, *his outrageous stories* – розповідаючи різні історії, *it was a deplorable performance* – повівся страшенно незграбно, *with a respectful distance* – дотримуючись поважної дистанції, *he was suddenly glad* – він раптом зрадів, *seemed of no importance* – ніяк не повинні заважати, *would join us for lunch* – пообідали б з нами, *are very silly* – нічого не розумієте, *it's easier for you to say* – це полегшить ситуацію, *suggested lunch* – запропонувала пообідати, *Beata said primly* – вимовила Беата, *роблячи над собою зусилля, as an afterthought* – похопилась, *were on high alert* – справджувались, *seemed very different* – дуже відрізнявся, *Beata was still silent* – Беата мовчала, *was still quiet* – продовжувала мовчати, *with a warm smile* – приємно посміхаючись, *without a single longing look at Beata* – не глянувши зайвий раз на Беату, *had been harmless* – не заподіє шкоди, *need the practice* – потрібно практикуватися [63; 39]

- **адвербалізації** (переклад прислівником) – *in a short time* – незабаром, *had been happy with him* – жила з ним щасливо, *of enormous power* – доволі впливовими, *talked sense* – пояснив що і як, *in those cities* – там, *find vastly amusing* – неоганно проводив час, *many times* – неодноразово, *was in complete agreement* – повністю погоджувався, *with a stern expression* – суворо, *a had a deep love for him* – дуже любила його, *in truth* – насправді, *took a rapid step* – хутко відступила, *reluctant* – неохоче, *embarrassed* – знічено, *no difference* – байдуже, *sounds sensible* – звучить слушно, *with a look of amusement* – весело, *inconvenient* – небажано, *it that way* – саме так, *premature* – завчасно, *concerned* – розгублено, *nervous* – нервово, *with a look of surprise* – здивовано, *in years* – раніше, *upset* – розпачливо, *which was very polite and kind* – що добре й шляхетно з його боку, *with a look of disapproval* – несхвально, *that day* – щойно, *as a group* – разом, *with a stunned expression* – вражено, *from across the room* – здаля, *with concern* – занепокоєно, *had good instincts* – інстинктивно розуміє, *How wonderful!* – Це просто дивно [63; 39]

Наведені приклади демонструють, що прикметники та прийменникові іменники, виконуючи функцію обставини, у перекладі зазвичай реалізуються за допомогою адвербалізації. Це зумовлено тим, що в українській мові саме прислівники найчастіше виконують у реченні роль обставини.

- **прономіналізації** (переклад займенником), що застосовується у перекладі для запобігання тавтології: *her father and brothers talk* – але в його розмовах з синами, *as they got to know each other* – їхньому знайомству, *the dress* – її сукні [63; 39]

- **номіналізацію** (переклад іменником).

Н. Іваницька зазначає, що дієслівність є однією з визначальних характеристик англійського мовлення. Водночас українська мова вирізняється більшою номінативністю порівняно з англійською, унаслідок чого під час перекладу дієслова нерідко трансформуються в іменникові форми [14]. Дослідниця окреслює низку типів номіналізації, що можуть бути проілюстровані прикладами з роману «Відлуння»:

1) міжмовна номіналізаційна трансформація за моделлю «особове чи допоміжне дієслово → іменник або прикметник» [14]:

*He was the only one who made a serious effort to speak to her, and find out what she **was thinking** [63]. – Тільки він міг вести з нею серйозні розмови й на правду цікавився її думкою [39].*

*He **hesitated** and then nodded [63]. – Він кивнув після деякого вагання [39].*

*Theirs was a family **steeped** in tradition [63]. – У цьому полягало дотримання сімейної традиції [39].*

*They both agreed that they **loved** Italy [63]. – Вони були солідарні у своїй любові до Італії [39].*

*... many young people they **knew** [63] – ... стількох молодих людей з-поміж їхніх знайомих [39]*

*... one who **owned** a rival bank [63] – ... один з яких є власником банку [39]*

*She didn't need **to go to university** [63]. – Навчання їй не потрібне [39].*

*There were some lines one **didn't cross** [63]. – Існували певні життєві шляхи, **перетину** з якими й бути не могло [39].*

2) міжмовна номіналізаційна трансформація, що базується на усуненні англійських дієслів-зв'язок:

*as they got **to know** each other [63] – їхньому знайомству [39]*

*Jacob was **intending** ... [63] – Батько мав намір [39]*

*it didn't appear to be **swollen** [63] – ознак розтягнення нібито не видно [39]*

*She was in no hurry **to be married** [63] – Вона не квапилася заміж [39]*

3) міжмовна номіналізаційна трансформація, що передбачає усунення дієслівних форм у перекладному тексті:

*without being **inappropriately familiar** [63] – без самовпевненої фамільярності [39]*

*she said, **smiling** [63] – відповіла вона з посмішкою [39]*

*ever since she **had been** a little girl [63] – від раннього дитинства [39]*

*Brigitte said that **sounded** boring [63] – Бригіта казала, що це нудно [39]*

*to fight for something she **believed in** [63] – боротися й відстоювати свої переконання [39]*

*He's just **being** friendly [63] – Просто вияв дружби [39]*

4) міжмовна трансформація за моделлю «неособова дієслівна форма → іменникова форма»:

*looking **angry and upset** [63] – з відчаєм та люттю [39]*

Найбільшу частку номіналізації за даною моделлю складають приклади перекладу герундія іменником:

*Horst was going to have to stop **playing** [63] – Хорст має облишити розваги [39]*

*Horst and Brigitte were far too busy **playing and having fun**. [63] – У Хорста й Бригіти в голові були самі розваги. [39]*

*about **going** to university [63] – про навчання в університеті [39]*

Іменник застосовувався і при перекладі інфінітива:

*I should be able **to get leave** again at Christmas [63] – На Різдво в мене знову буде відпустка [39]*

Доволі часто в перекладі роману «Відлуння» спостерігаємо відтворення прикметника іменником:

Her parents were rigidly patriotic [63] – Її батьки були сповнені радикального патріотизму [39]

He looked instantly apologetic and concerned. [63] – У його голосі чулося щире вибачення й занепокоєння [39]

She nodded, looking surprisingly determined. [63] – Вона кивнула з дивовижною рішучістю. [39]

He looked sympathetic and kind. [63] – Він дивився на неї зі щирим співчуттям. [39]

he asked hopefully [63] – спитав він із надією в голосі [39]

was relieved to see [63] – і з полегшенням побачив [39]

how vulnerable her brothers were [63] – в якій небезпеці зараз її брати [39]

Наступні приклади переходу інших частин мови до розряду іменників також свідчать про застосування номіналізації:

it was late August – був кінець серпня, *the bleak times ahead* – наближення тяжких часів, *felt different from them* – відчувала свою відмінність від них, *rabbinical life* – рабинів, *aristocratic circles* – аристократія, *divisional headquarters* – штабі дивізії, *he was suddenly so pleased* – Він раптом відчув велику радість, *she felt sorry* – мало не відчула жаль, *how awful it would be* – яке буде лихо, *was a good one* – був добрий шлюб, *which her father said was foolish* – та батько називав це дурницею, *he was far better looking* – мав значно кращу зовнішність, *looked highly suspicious* – ставилася з великою підозрою, *about nothing* – про різні дрібниці, *might have been grateful* – вона б відчула вдячність, *looked angelic* – просто як ангел, *you're strange* – ти дивачка, *obviously* – без сумніву, *he was entirely correct and pleasant* – Антуан був сама тактовність і приємність [63; 39]

Розглянемо наступний приклад:

It smarted for a minute but didn't seem serious, as he quickly reached a hand out and caught her before she fell. [63] – На якусь мить вона відчула сильний біль, але все швидко минуло. Чоловік швидко підхопив дівчину, щоб вона не впала. [39]

Авторка перекладу передала займенники за допомогою іменників, уточнюючи їхнє значення відповідно до контексту.

Аналогічними є наступні приклади з твору:

as she walked pensively behind them – вона задумливо простувала позаду батьків, *they had a large handsome house* – сім'я мала великий гарний будинок, *either of them* – кожен із дітей, *he would be a scholar* – чоловік буде вченим, *she had confessed it* – розповідала про свою мрію, *he smiled* – посміхнувся брат, *glancing at him* – розглядаючи незнайомця, *he nodded* – її співрозмовник кивнув, *he was unfailingly polite* – Антуан був бездоганно чемним, *she had every intention of fighting* – дівчина мала намір битися, *we'll work it out* – ми владнаємо це питання, *had made advances to her* – підбирається до її дочки, *she assumed* – Моніка думала, *she was just young* – дочка їй здавалася молодого, *as she knew* – і Беата це знала [63; 39]

Є. Кононенко у своєму перекладі досить часто застосовувала часткову транспозицію. Це простежується, зокрема, в наведених нижче прикладах:

1) пасивний стан дієслова відтворено активним:

since war had been declared [63] – відтоді, як розпочалася війна [39]

The marriage had been arranged by their respective families. [63] – Цей шлюб улаштували їхні респектабельні родини. [39]

in the social world of Cologne, they were accepted in even the most aristocratic circles. [63] – в Кельні їх шанувала найвища аристократія. [39]

She was far more interested [63] – вона значно більше цікавилась [39]

2) активний стан дієслова відтворено пасивним:

They had just finished their soup course [63] – Уже було закінчено вечерю [39]

You shouldn't talk to men about things like that [63] – З чоловіками не варто говорити про такі речі. [39]

Brigitte sometimes fretted over the constraints their orthodoxy [63] – Бригіту іноді драгували обмеження ортодоксальної сім'ї [39]

They gave me a leave to do it. [63] – Мені дали відпустку, щоб я все владнав. [39]

her siblings always laughed at her [63] – з неї завжди сміялися [39]

if they'd let you go to university [63] – якби вам дозволили вчитись в університеті [39]

where they were serving tea [63] – де подавали чай [39]

Their governess had taught her [63] – Її навчила їхня гувернантка [39]

Beata snapped at both of them [63] – Беату драгували вони обидві. [39]

no suitor had emerged for Beata [63] – претендента на руку Беати не було [39]

3) для перекладу неособових форм дієслова застосовувались особові форми:

*I must apologize for **interrupting** (Gerund) you* [63] – Я дуже перепрошую, що **втручаюсь** до вашої розмови [39]

*He had no intention of **giving up** (Gerund)* [63] – Антуан уперто не здавався. [39]

*It wasn't like **meeting** (Gerund) him at home.* [63] – Вона зустріла його не вдома. [39]

*He was obviously some sort of masher, **trying to prey** (Participle I) on young girls, and **loitering** (Participle I) around the hotel.* [63] – Це напевне якийсь негідник, що **ходить** навколо готелю й **крутить** голови молодим дівчатам. [39]

*enormous favor of **having** (Gerund) both of his sons on leave* [63] – величезну ласку, щоб обом його сином **дали** відпустку [39]

***being** (Participle I) a total stranger* [63] – їм ніхто не **представив** [39]

*as she stood **looking** (Participle I) up at Antoine* [63] – коли вона стояла перед Антуаном і **дивилась** на нього [39]

*their **budding** (Gerundial Complex) friendship* [63] – дружбу, що тільки-но **зародилася** [39]

*was deeply **disturbing** (Participle I)* [63] – надзвичайно його **непокоїла** [39]

*the only one **interested** (Participle II) in that prospect* [63] – кого ця тема **цікавила** [39]

to spend (Infinitive) time [63] – не **гаяли** часу [39]

*just **seeing** (Participle I) Beata smile* [63] – коли **бачив**, як Беата посміхається [39]

*He didn't want his daughter **reading** (Gerundial Complex)* [63] – Він не хотів, щоб його дочка **читала** [39]

worrying everyone (Participle I) [63] – **катувала** абсолютно всіх [39]
enormous favor of having (Gerund) *both of his sons on leave* [63] – величезну ласку, щоб обом його синам **дали** відпустку [39]

her father kept telling (Gerund) [63] – батько весь вас **повторював** [39]

4) для перекладу особових форм дієслова застосовувались неособові форми:
 ... *couples were eating little sandwiches and speaking in hushed tones in French, German, Italian, and English* [63] – парочки їли маленькі канапки, пошелки **розмовляючи** (дієприслівник) німецькою, італійською або англійською.

Beata blushed as she said it. [63] – Беата зашарілася, **вимовляючи** (дієприслівник) ці слова. [39]

Beata said, as she put on a red silk dress [63] – сказала Беата, **одягаючи** (дієприслівник) червону шовкову сукню [39]

She imagined herself as a spinster for the rest of her life as she ate her dinner. [63] – **Доїдаючи** (дієприслівник) вечерю, вона думала, що залишиться в майбутньому неодруженою старою дівою. [39]

And Antoine was smiling to himself as he left the hotel. [63] – А Антуан, **їдучи** (дієприслівник) з готелю, посміхався сам собі. [39]

as she took off the red dress and tossed it on a chair [63] – **знімаючи** (дієприслівник) червону сукню й **вішаючи** її на стілець [39]

Як свідчать наведені приклади, особові форми дієслова у більшій частині відтворювались українським дієприслівником. Аналогічними є:

as she quietly cut her meat – спокійно **розрізаючи** м'ясо; *as she took off her slip* – **знімаючи** корсет; *as she ate her dinner* – **доїдаючи** вечерю; *as she walked into the bathroom* – **їдучи** до ванни; *copied them from magazines* – **копіюючи** те, що бачила в магазинах; *but as she looked at her mother* – **поглянувши** на матір; *and hung on her slim body in clean, simple lines* – **надаючи** тоненькій постаті простих і чистих обрисів; *sat back against the bench* – **відкинувшись** на спинку лави; *set apart* – **тримаючись** осторонь; *had complained about it to her mother, and suggested that Monika keep a closer eye* – сказав про це матері, **наказавши** їй уважніше дивитись [63; 39]

5) для перекладу однієї неособової форми дієслова застосовувалась інша:

She liked modifying them, and simplifying them to suit her tastes. [63] – Беата любила **вдосконалювати** їх, іноді **спрощуючи** так, щоб вони відповідали її смаку. [39] (Gerund → інфінітив)

There was no point putting the girls in harm's way, or tempting them with something they could never have. [63] – Дівчата не повинні **їти** хибним шляхом або **спокушатися** тим, чого не повинні мати. [39] (Gerund → інфінітив)

none of her Christian friends had ever suggested introducing them to their sons [63] – жоден із їхніх хрещених друзів не пропонував їм **познайомити** їх зі своїми синами [39] (Gerund → інфінітив)

But worrying about that seemed premature [63] – Але **переїматися** цим було завчасно [39] (Gerund → інфінітив)

Spending time with Antoine seemed worth it to her. [63] – Перспектива **бачитися** з ним, здавалось, була варта всього цього. [39] (Gerund → інфінітив)

*She loves **going** to parties, and **dancing** and **dressing up** [63] – Вона любить **бувати** на вечірках, **танцювати**, **ченуритись** [39] (Gerund → інфінітив)*

*loved **teasing** them and **driving** them insane [63] – любила **дражнити** їх, **доводячи** до божевілля [39] (Gerund → інфінітив, Gerund → дієприслівник)*

*adept at **torturing** men [63] – дуже любила **помучити** чоловіків [39] (Gerund → інфінітив)*

***seeing** Antoine [63] – надія **побачити** Антуана [39] (Gerund → інфінітив)*

*Is that a crime, **being** noble? [63] – Чи це злочин **бути** дворянином? [39] (Participle I → інфінітив)*

*But the prospect of **sitting** next to him [63] – проте можливість трохи **посидіти** поряд із ним [39] (Gerund → інфінітив)*

*She was enjoying **talking** to him [63] – їй хотілося **говорити** й **говорити** з ним [39] (Gerund → інфінітив)*

*He actually caught my arm and kept me from **falling** [63] – Він підхопив мене й не дав **упасти** [39] (Gerund → інфінітив)*

*she was content to sit in the sun, **reading** in the garden on her own [63] – їй було так добре сидіти самотою на осонні в парку й **читати** [39] (Participle I → інфінітив)*

*I love **talking** to you [63] – Мені дуже подобається **розмовляти** з вами. [39] (Gerund → інфінітив)*

*was **getting** married [63] – як би **вийти** заміж [39] (Gerund → інфінітив)*

*in **finding** a young man [63] – **знайти** хлопця [39] (Gerund → інфінітив)*

*he had shocked his own family by **saying** [63] – він шокував своїх рідних, **заявивши** [39] (Gerund → дієприслівник)*

*had no intention of **sacrificing** his son to it [63] – не хотів **віддавати** їм свого сина [39] (Gerund → інфінітив)*

*instead of **straggling** behind [63] – замість того щоб **пасти** задніх [39] (Gerund → інфінітив)*

*after hours of **talking** [63] – проговоривши [39] (Gerund → дієприслівник)*

*capable of **defending** her ideas [63] – спроможна **захистити** свої погляди [39] (Gerund → інфінітив)*

*kept you from **falling** [63] – не дав Вам **упасти** [39] (Gerund → інфінітив)*

*after **saying** goodnight to their mother [63] – **сказавши** «на добраніч!» матері [39] (Gerund → дієприслівник)*

*she had every intention of **fighting** [63] – дівчина мала намір **битися** [39] (Gerund → інфінітив)*

б) відбулась заміна однієї часової форми дієслова іншою в перекладі:

*It **was** a happy memory she could take with her. [63] – То **буде** щасливий спогад, що буде завжди з нею. [39]*

*Who **knew** when and if they would meet again. [63] – Хто **знає**, коли їм пощастить побачитись іще? [39]*

*He just seems like a very nice man, and he **invited** all three of us to lunch. [63] – Просто він дуже гарна людина й **запрошує** на обід нас усіх трьох. [39]*

*As far as Monika was concerned, respectable men **worked**. [63] – Як була переконана Моніка, поважні чоловіки **працюють**. [39]*

And why do you suppose he did that? [63] – А чи не подумала ти, чому він це робить? [39]

They were accepted for who and what they were [63] – Їх сприймають такими, як вони є [39]

Have you had fun in Geneva? [63] – Тобі подобається в Женеві? [39]

she would be married and tending to a husband and children [63] – вона вийде заміж і займатиметься чоловіком і дітьми [39]

They were nearly strangers to each other, and yet she knew that she already trusted him. [63] – Вони були майже незнайомі, але Беата вже знала, що довіряє йому. [39]

she was incensed that this man had made advances to her [63] – її дуже розсердило те, що цей чоловік підбирається до її дочки [39]

What were you doing that he invited you to lunch? [63] – Що ти таке зробила, що він запросив тебе на обід? [39]

I can see why you like him. [63] – Тепер я розумію, чому він сподобався тобі. [39]

she would have done well [63] – у неї це б добре виходило [39]

That's where my brother Horst wants to live, in Berlin. [63] – Берлін — це місто, де б хотів жити мій брат Хорст. [39]

They did not have time to hang around hotels at teatime, picking up young girls. [63] – У них немає часу ходити навколо готелів у час, коли подають чай, і знайомитись із молодими дівчатами. [39]

7) застосовано заміну числа іменників:

Beata adored her brother [63] – Беата обожнювала своїх братів [39]

the dress seemed so plain [63] – її сукні видавалися їй надзвичайно простими [39]

after they had ordered their meal [63] – Коли вони замовили страви [39]

banking community [63] – банківські кола [39]

grandfather [63] – діди [39]

Наведені приклади демонструють переклад однини множиною, що є характерним для збірних іменників.

Наступні приклади вказують на зворотній процес – множина відтворена однинною: *thirteen months* – тринадцятий місяць, *their summers* – літо, *studies* – навчання [63; 39]

8) простежується заміна ступенів порівняння прикметників та прислівників:

oldest daughter – старшою дочкою, *like your older brother* – як вашому найстаршому братові, *I'm not interested in „lighter” things* – я не цікавлюсь «легкими» речами, *for the next three weeks* – протягом найближчих трьох тижнів, *as long as possible* – якомога довше, *far more clever than either of them* – найспостережливішою з усіх, *was far more upset* – найбільше непокоїло, *far more serious* – серйозною, *elegant clothes and jewelry* – найелегантніші сукні й найвишуканіші коштовності, *Beata and Ulm were the serious ones* – Беата й Ульм були серйознішими, *she preferred it* – саме це вона й любила найбільше, [63; 39]

9) відбулась заміна одних вказівних займенників іншими:

Why didn't you tell Mama that? [63] – Чому ти не розповіла про це мамі? [39]

was in that realm [63] – не відповідає цим вимогам [39]

her beautiful younger sister would be getting engaged that winter [63] – *її гарненька молодша сестра буде заручена* [39]

this year [63] – *мого року* [39]

these days [63] – *мі дні* [39]

10) переклад кількісного числівника порядковим:

thirteen months [63] – *тринадцятий місяць* [39]

В наступному реченні

By the end of lunch, Monika adored him, and saw nothing wrong with his taking a walk with Beata after lunch. [63] – *Наприкінці обіду Моніка просто закохалась у нього й не побачила нічого поганого в тому, якщо після обіду він матиме розмову з Беатою.* [39]

спостерігаємо декілька дві транспозиції: повну (адвербалізація – прийменниковий іменник *by the end* відтворено прислівником *наприкінці*) і часткову (герундій *taking* перекладено особовою формою дієслова *матиме розмову*).

Наступний приклад:

There was real vehemence in her voice, as he watched her, feeling both relieved and sad for her [63] – *у її голосі звучала рішучість, що змусила його відчувати до неї і співчуття, і захоплення.* [39]

При перекладі даної фрази було застосовано дві частку транспозицію – дієприкметник перекладений інфінітивом, в дві повні транспозиції (номіналізації) при перекладі іменниками дієприкметника минулого часу *relieved* та прикметника *sad*. Усе це підтверджує, що перекладацькі трансформації застосовувалися комплексно, з метою забезпечення максимальної точності й адекватності перекладу.

На особу увагу заслуговує відтворення службових частин мови, **артикля** зокрема.

Англійська мова належить до аналітичного типу, що передбачає встановлення синтаксичних зв'язків у реченні переважно за допомогою аналітичних засобів вираження граматичних значень. До таких засобів належать фіксований порядок слів, інтонація, а також уживання службових слів, зокрема артиклів. Важливо підкреслити, що ці граматичні маркери знаходяться поза межами лексичної форми слова.

На відміну від англійської, українська мова реалізує зв'язність елементів речення переважно через синтетичні засоби, тобто граматичні значення, закладені у самій словоформі. Оскільки в українській мові артикль як частина мови повністю відсутній, у процесі перекладу особливо важливо зберегти й адекватно передати весь обсяг інформації, яку в англійській мові маркує артикль [30].

Як не дивно, але **неозначений артикль** у мовленні та тексті дуже часто набуває лексичних значень, що іноді збігаються зі значеннями різних займенників. Єдиним історично обґрунтованим значенням залишається кількісний числівник «один», від якого походить неозначений артикль. Відповідно, контекстуальні значення лексично «насиченого» неозначеного артикля можуть іноді виявлятися доволі несподіваними. Приклади з роману «Відлуння» демонструють наступні способи відтворення неозначеного артикля в перекладі:

1) кількісним числівником *один (одна, одне)*:

The Wittgensteins were that great rarity, a Jewish family ... [63] – Родина Вітгенштейнів була **однією** з небагатьох єврейських сімей ... [39]

2) на думку І. Корунця [19], коли лексично значущий неозначений артикль стоїть перед іменником під логічним наголосом, він функціонує як вказівний займенник, що перекладається українською мовою як *цей, ця, це (той, та, те)*:

As a young man [63] – Коли **той** був молодим чоловіком ... [39]

3) контекстуальне значення неозначеного артикля іноді може бути виражене в українській мові за допомогою різних прислівників:

The marriage had been arranged by their respective families, and was a good one [63] – Цей шлюб улаштували їхні респектабельні родини, і то **справді** був добрий шлюб. [39]

Jacob's father had a great respect ... [63] – Батько Якоба мав **дуже** велику пошану ... [39]

He was a gentle person [63] – Він був **надзвичайно** делікатний [39]

Означений артикль, наділений лексичним значенням у реченні чи уривку, може мати різні реалізації в українській мові. Доцільно зазначити, що найпоширеніші з них стосуються не лише іменників, а й інших частин мови, що демонструють приклади з роману «Відлуння»:

1) як вказівний займенник *цей (ця, це, ці)*:

The marriage had been arranged by their respective families, and was a good one. [63] – **Цей** шлюб улаштували їхні респектабельні родини, і то **справді** був добрий шлюб. [39]

... and **the** similarity never failed to touch his heart [63] – ... і **ця** подібність завжди щемно зворушувала його [39]

The war, and the fact that their respective countries were currently enemies ... [63] – Та **ця** війна і той факт, що їхні країни сьогодні перебувають у стані війни... [39]

2) як вказівні займенники *такий (той, та, те, ті), той самий, (саме той, та сама), такий самий*:

He had just turned twenty-seven during the week he spent with them in Geneva. [63] – Йому виповнилося двадцять сім **саме на тому** тижні, коли вони всі були в Женеві. [39]

The last thing on Horst's mind at the moment was marriage. [63] – Одруження було чимось **таким**, про що Хорст думав найменше. [39]

The war, and the fact that their respective countries were currently enemies ... [63] – Та **ця** війна і **той** факт, що їхні країни сьогодні перебувають у стані війни... [39] *during the week* [63] – **саме на тому** тижні [39]

3) як прикметник або діеприкметникова форма (відповідно до контекстуального значення):

Beata was the image of her mother [63] – Беата була ніби **точною** копією матері [39]

The only time her father had actually gotten annoyed with her ... [63] – Лише **одного** разу Якоб був незадоволений ... [39]

4) як частка, що наголошує на атрибутивному займеннику, числівнику чи якійсь іншій частині мови:

*Nor had his children, with **the** exception of Horst [63] – Слухались його й діти, за винятком **хіба що** Хорста [39]*

5) дуже часто, коли іменник у реченні має іншу ознаку, чітко виражене лексичне значення означеного артикля залишається зайвим:

*... Beata Wittgen-stein strolled along **the** shores of Lake Geneva with her parents. [63] – Беата Вітгенштейн разом зі своїми батьками неспішно йшла вздовж узбережжя Женевського озера. [39]*

*She had always been **the** quiet one, studious and far more serious ... [63] – Вона завжди була спокійною, зосередженою, серйозною ... [39]*

*He had even spoken to one of **the** commanding generals whom he knew well ... [63] – Він навіть мав розмову з генералом, якого добре знав ... [39]*

*... wearing **the** dresses her mother chose for her [63] – одягаючи сукні, які мати замовляла для неї [39]*

б) у багатьох випадках означений артикль може вказувати на тематичне функціонування іменника, що зазвичай сигналізується його початковим положенням у реченні та вказує на ядро висловлювання, що представляє основні, вже відомі елементи речення [19]:

***The** sun was hot and **the** air still, and as she walked pensively behind them, **the** birds and insects were making a tremendous racket [63] – Сонце пекло, повітря було нерухоме, і вона задумливо простувала позаду батьків, а птахи й комахи зчиняли нечуваній галас. [39]*

***The** men were far more aware of the bleak times ahead than were **the** women. [63] – Чоловіки значно більшою мірою відчували наближення тяжких часів, аніж жінки. [39]*

Таким чином, правильна реалізація значення артикля дозволяє відтворити як граматичну, так і комунікативну функцію висловлювання, забезпечуючи точність перекладу та природність тексту українською мовою. Особливо це важливо в художніх текстах, де артикль може нести додаткове стилістичне або емоційне забарвлення, а також впливати на інтерпретацію персонажів і подій.

2.2. Застосування граматичних трансформацій в процесі перекладознавчого дослідження

Застосування трансформацій у перекладі є важливим для забезпечення граматичної та стилістичної адекватності тексту. Вони дозволяють передати відмінкові, числові, родові та часові характеристики слів, зберігаючи значення оригіналу та адаптуючи його до граматичних норм мови перекладу. Особливо актуальними граматичні трансформації є при перекладі між аналітичними та синтетичними мовами, де відмінності у вираженні граматичних категорій потребують коректного перетворення форм слів для збереження точності та природності перекладу.

В попередньому розділі детально розглянуто застосування трансформації транспозиції в україномовному перекладі роману Д. Стіл «Відлуння». Даний розділ аналізує трансформації, що безпосередньо стосуються відтворення словотвірних моделей та структурних змін на рівні слова і словосполучення.

Однією з найбільш вживаних граматичних трансформацій цього виду в процесі перекладу роману «Відлуння» українською мовою є **пермутація**, суть якої полягає у «заміні місць лексем у словосполученні або елементів у фраземі» [27, с. 19]. Згідно з проведеним аналізом роману, пермутація найчастіше спостерігається при перекладі словосполучень, де іменник у оригіналі стоїть у присвійного відмінку:

Horst's friends – друзів Хорста, *Beata's brothers* – брати Беати, *her family's importance* – впливовості своєї родини, *Jacob's father* – батько Якоба, *previous week's parties* – вечірках минулого тижня, *her parents' friends' sons* – сини друзів їхньої родини, *her mother's eyes* – очі її матері, *Brigitte's plans* – бажання Бригіти, *his younger daughter's frivolity* – фривольностей своєї молодшої дочки, *my mother's father* – батько матері, *your family's property* – землі вашої родини, *in her mother's eyes* – в очах її матері, *Beata's style* – властиво Беати, *Brigitte's instincts* – інстинктів Бригіти, *Mrs. Wittgenstein's hand* – руку пані Вітгенштейн [63; 39]

Пермутація також використовується для відтворення іменникових конструкцій:

Lake Geneva – Женевського озера, *divisional headquarters* – штабі дивізії, *in the Fitzengraben district* – у районі Фіценграбен, *childhood friends* – друзями дитинства, *Wittgenstein children* – діти Вітгенштейнів, *a King James version of the Bible* – Біблію в перекладі короля Джеймса, *hotel guests* – приїжджених із готелю, *a navy tie* – краватка кольору морської хвилі, *horse country* – край коней, *room number* – номер кімнати, *navy dress* – сукню кольору морської хвилі, *hand kissing* – цілування рук, *luncheon invitation* – запрошення на обід [63; 39]

У всіх наведених прикладах трансформація пермутації виступає невід'ємним елементом перекладу, оскільки її застосування обумовлене граматичними нормами української мови.

Наступною граматичною трансформацією, застосування якої фіксується в українському перекладі роману «Відлуння» Є. Кононенко, є **антонімічний переклад**. У сучасному перекладознавстві цей термін позначає поширену комплексну лексико-граматичну заміну, що передбачає трансформацію стверджувальної конструкції у заперечну або, навпаки, заперечної – у стверджувальну. Таке перетворення супроводжується заміною певного компонента вихідного речення на його антонім у мові перекладу, що дозволяє досягти семантичної еквівалентності за умов структурних або стилістичних обмежень цільової мови [46].

На думку О. Голуб [6], мотивація застосування антонімічного перекладу є багатофакторною. Однією з ключових причин є асиметрія лексико-семантичних систем двох мов, яка зумовлює відсутність у мові перекладу прямого засобу позначення певного поняття. У таких випадках антонімічна трансформація стає ефективним інструментом для компенсації смислових розбіжностей. Іншим чинником виступає узус – тобто усталена мовна практика, у межах якої певні синтаксичні моделі або лексичні засоби є звичнішими, природнішими та стилістично прийнятнішими саме у формі, що містить елемент заперечення.

Г. Висоцька вказує, що необхідність використання антонімічного перекладу виникає тоді, коли пряме відтворення вихідної конструкції суперечило б мовним нормам цільової мови. Ігнорування структурних, лексичних чи стилістичних відмінностей між мовами може призвести до появи штучних або нефункціональних конструкцій, що порушують природність тексту перекладу [4]. Антонімізація, таким чином, виконує функцію адаптації тексту під норми мови перекладу, зберігаючи при цьому смислову точність.

Л. Науменко пропонує типологію антонімічного перекладу, виокремлюючи три його різновиди: позитивацію, негативацію та анігіляцію [27, с. 15].

У перекладі роману «Відлуння» найпоширенішою є **негативація**. Цей тип трансформації передбачає передачу лексичної одиниці, у якій сема заперечення у вихідному тексті відсутня, за допомогою слова чи словосполучення із семою заперечення у мові перекладу [27, с. 15]. Таке рішення дає змогу забезпечити природність і комунікативну адекватність перекладу, уникнувши штучних або непритаманних українській мові формулювань.

Так, у словосполученні *You really are very silly* [60] – *Ви таки правда нічого не розумієте* [39] слово *silly* тексту оригіналу без явно вираженої семі заперечення було перекладено *нічого не розумієте* із явно вираженими семами заперечення **нічого** та **не**, що є характерною ознакою негативації.

Розглянемо наступний приклад:

He let her do whatever she wanted. [63] – Він **ніколи нічого не** забороняв їй. [39]

В перекладі наведеного речення спостерігаємо три семі заперечення (*ніколи, нічого, не*), що є характерним для узусу української мови.

В словах та словосполученнях *tremendous racket* – *нечуваний галас*, *ugly* – *негарною*, *amusing* – *непогано*, *playboy* – *несерйозний*, *rare* – *нечасто*, *shy* – *несміливою*, *brilliant* – *незрівняна*, *was far more upset* – *найбільше непокоїло*, *was a great concern* – *непокоїла*, *fretted* – *непокоїло*, *disturbing* – *непокоїла*, *fragile* – *незахищеною*, *a small obstacle* – *невеличною перешкодою*, *strangers* – *незнайомі*, *a powerful hatred* – *стійка ненависть*, *great rarity* – *однією з небагатьох*, *frequently* – *нерідко*, *he was lying* – *він говорить неправду*, *he would be in deep waters* – *могло вийти непорозуміння*, *her English was passable* – *її англійська була непоганою*, *reluctant* – *неохоче*, *he hated Germans* – *як він ненавидить німців* [63; 39] негативація реалізується через префікс **не**.

В словах *obviously* – *без сумніву*, *perfectly normal* – *бездоганно вихованим* [63; 39] заперечний характер трансформації передається через застосування префікса **без**.

В наступних прикладах: *paid little attention* – *не* надавала великого значення, *everyone* – *мало не* всіх, *quite a lot of the Old Testament* – *мало не* весь Старий Завіт, *to get out of your way* – *поки ви не* налетіли на мене, *until I nearly knocked you down* – *поки я мало не* збив вас із ніг, *she felt sorry for him* – *мало не* відчула жаль до нього, *mother and sister would be gone for hours* – *матері й сестри ще дуже довго не* буде, *looked blank* – *він не* одразу зрозумів, *she hated to leave* – *їй дуже не* хотілося йти, *being a total stranger* – *ім ніхто не* представив, *was in that realm* – *не* відповідає цим

вимогам, *ignoring both her daughters* – **не** помічаючи жодної з доньок [63; 39] негативацію формує частка **не**.

У наведених нижче прикладах простежується протилежний до негативації процес – **позитивація**, за якого «лексична одиниця з чітко вираженою семою заперечення передається у перекладі словом або словосполученням, що такої семи не містить» [27, с. 15].

Так, у словосполученнях *nothing short of a miracle* – *просто диво*, *Why don't you join us?* – *Чому ти відстала від нас?*, *nor had his children* – *слухались його і діти*, *never failed to touch* – *завжди зворушувала*, *I suppose it isn't much fun* – *я думаю, це дуже нудно*, *definitely not amused* – *однозначно стурбована* [60; 47] слова *nothing*, *never*, *nor*, *not* (з явно вираженою семою заперечення) були відтворені в перекладі як *просто*, *завжди*, *стурбована*, в яких відсутня будь-яка негативність.

У словах *unbridled excitement* – *відвертим захопленням*, *unlike Brigitte* – *на відміну від Бригіти*, *unusual* – *дивною*, *harmless* – *забороненого*, *less daunting* – *безпечніше*, *it appeared harmless* – *хіба в цьому є щось погане?* [63; 39] негативні префікси та суфікси, наявні в англійській мові, усунуті під час перекладу.

Анігіляцію – анулювання двох заперечено під час перекладу – демонструють наступні приклади з роману «Відлуння»:

they wouldn't be home until dinner – *повернуться вони тільки на вечерю*, *I don't want to get married unless I fall in love with someone* – *я хочу вийти заміж тільки за чоловіка, якого покохала б* [63; 39].

Слід підкреслити, що антонімічний переклад має контекстуальний характер і є досить поширеним у перекладацькій практиці, оскільки забезпечує перекладачеві ширші можливості мовної варіативності. Застосування цього прийому сприяє підвищенню лексичної різноманітності перекладеного тексту, а також слугує ефективним засобом досягнення комунікативної рівноцінності між текстами різних мов. Крім того, антонімічний переклад дозволяє уточнювати або підсилювати смислові акценти, роблячи текст цільової мови більш природним і виразним [56].

Ще одним прийомом перекладу художніх текстів виступає **калькування**, тобто дослівне або буквальне відтворення мовних одиниць в перекладі.

О. Крицький трактує кальку як «слово чи окремий вираз, утворений шляхом копіювання способу його творення в іншій мові, тобто буквальний переклад морфологічних елементів слова (або виразу) із збереженням його структури та порядку компонентів» [20].

Г. Леонова, у свою чергу, розглядає калькування як «прийом перекладу лексичних одиниць, за якого їхні структурні елементи замінюються лексичними відповідниками мови перекладу» [22]. При цьому калькуванню можуть підлягати як окремі морфеми, так і цілі слова, що входять до складу стійких словосполучень.

Попри відмінність наукових підходів, дослідники зазвичай розрізняють три основні різновиди кальок: словотворчі, семантичні, фразеологічні.

Оскільки темою нашої наукової розвідки є граматичний аспект перекладу, саме на словотворчих кальках – дублюванні морфемної структури слова, поморфемному перекладу іншомовного слова – буде зосереджено нашу увагу.

Розглянемо приклад: *hand kissing* – цілування рук [63; 39]. Даний вираз складається з двох основ *hand* (рука) + *kissing* (цілування). Українською мовою перекладено окремо кожну з основ.

Але здебільшого у перекладі роману Є. Кононенко вдавалася до калькування на рівні морфем, що демонструють наведені нижче приклади: *unpredictable* – *непередбачуваною*, *uncertainty* – *невпевненість*, *disapproved* – *не схвалював*, *inconvenient* – *небажано*, *ineligible* – *неприйнятним*, *premature* – *завчасний*, *unspoken* – *необговореній*, *intransigent* – *невблаганною*, *unmarried* – *неодруженою*, *impeccable* – *бездоганні*, *uncomfortable* – *незвичним*, *infinitely* – *нерівнянно*, *hopeless* – *безнадійний* [63; 39].

На думку Г. Леонової, перевага калькування полягає у «стислості й простоті отриманого за його допомогою еквівалента, а також у його однозначному співвіднесенні з вихідною одиницею, що інколи забезпечує майже повну зворотність відповідності» [22]. Водночас застосування цього прийому є виправданим лише за умови, що створений таким способом перекладний відповідник не суперечить нормам уживання та лексичної сполучуваності в мові перекладу [22]

Таким чином, застосування граматичних трансформацій забезпечує точну, природну та зрозумілу передачу змісту, що дозволяє уникнути буквального, а часто неадекватного перекладу.

2.3. Особливості відтворення синтаксичних структур у перекладі «Відлуння» українською мовою

Необхідність застосування синтаксичних трансформацій у перекладі обумовлена відмінностями між структурними системами вихідної та цільової мови. У багатьох випадках пряме відтворення синтаксичних конструкцій оригіналу може призвести до порушення граматичних норм, неприродності або втрати стилістичної виразності в мові перекладу. Синтаксичні трансформації дозволяють адаптувати речення до правил побудови та семантичних особливостей цільової мови, зберігаючи при цьому смислову точність і комунікативну адекватність тексту.

Л. Науменко пропонує наступні види синтаксичних трансформацій: *компенсацію* (compensation), *полід* (partitioning), *інтеграцію* (integration) та *зміну порядку слів* (replacement) [27].

Науковиця визначає компенсацію як «прийом перекладу, за якого втрата смислу в одній частині речення чи тексту відшкодовується в іншій його частині» [27, с. 25].

Розглянемо приклади реалізації граматичної трансформації компенсації у романі «Відлуння»:

I hate to go back too, but I think it will be over soon. [63] – *Я також дуже не хочу туди, але, гадаю, все скоро скінчиться.* [39]

She loved Horst too... [63] – *Хорста вона також любила* [39]

My brothers are in the army, too. [63] – *Мої брати також на фронті.* [39]

They want my brothers to get married, too. [63] – *Вони хочуть, щоб брати також одружились.* [39]

*Perhaps your mother and sister would join us for lunch, **too**?* [63] – *То, може, ваша мати й сестра **також** пообідали б із нами?* [39]

*... he thought they should speak Italian and Spanish **as well*** [63] – *... а **також** він уважав, що, крім того, діти мали б знати італійську й іспанську.*

З метою адаптації перекладу до норм української мови Є. Кононенко застосувала прийом компенсації: слово *too (as well)* було перенесено на початок речення, що дозволило усунути розбіжності у порядку слів між англійською та українською мовами.

Схожий прийом спостерігається і при передачі фрази *after all* у перекладі:

*They were enemies in the war **after all*** [63] – *Зрештою, в певному сенсі вони були військовими супротивниками* [39]

*But this was Switzerland, **after all**.* [63] – *Проте, зрештою, все сталося у Швейцарії.* [39]

*I am a quarter Swiss, **after all**.* [63] – *Зрештою, я на чверть швейцарець.* [39]

В перекладі наступного речення

*I suppose it isn't much fun, but they all **seem** to like it well enough.* [63] – *Я думаю, це дуже нудно, та, здається, всім їм подобається.* [39]

перекладачка застосувала прийом компенсації, розташувавши слово *seemed* на початку речення, що відповідає нормам української мови для передачі суб'єктної інфінітивної конструкції.

Наведені нижче приклади ілюструють використання трансформації компенсації, яка зумовлена узусними вимогами української мови та спрямована на відшкодування втрати певних обставин часу, частоти та способу дії:

*he looked embarrassed **again*** [63] – *він **знову** знічено глянув на неї* [39]

*She heard a sound behind her **suddenly*** [63] – ***Раптом** вона почула в себе за спиною якийсь звук* [39]

*He expected that of his wife **as well*** [63] – ***Того самого** він очікував і від своєї дружини* [39]

*He was the **only** one who made a serious effort to speak to her* [63] – ***Тільки** він міг вести з нею серйозні розмови* [39]

*Everyone knew they were, **of course*** [63] – ***Звичайно ж**, усі знали, хто він такий* [39]

*She had **recently** fallen in love with one of Horst's friends from university.* [63] – ***Недавно** вона закохалася в одного з друзів Хорста по університету* [39]

*She had read quite a lot of the Old Testament **before that**.* [63] – ***До того** вона перечитала мало не весь Старий Завіт.* [39]

*She was **usually** extremely shy with men.* [63] – ***Зазвичай** вона була дуже неспіливою з чоловіками.* [39]

Як показує переклад роману, синтаксичні норми української мови зумовлюють необхідність застосування ще однієї граматичної трансформації – **зміни порядку слів**.

У більшості випадків ця трансформація зумовлена тим, що англійські речення різних типів характеризуються фіксованим порядком слів [33]. У перекладі роману

можна простежити приклади, де порядок слів адаптовано відповідно до норм українського синтаксису.

1) при перекладі безособових речень із *it* як формальним підметом застосовується інверсійна структура:

it was time for Ulm to get married [63] – для Ульма настав час одружуватись [39]

it wasn't the sort of thing she normally did [63] – з нею ніколи такого не траплялося [39]

it didn't appear to be swollen [63] – ознак розтягнення нібито не видно [39]

it didn't bother her [63] – дівчину нічого не турбує [39]

It wasn't like meeting him at home. [63] – Вона зустріла його не вдома. [39]

2) речення з *there is/there are* зазвичай відтворюються шляхом інверсії порядку слів:

There was no way she could say that to her father [63] – Вона не могла сказати це своєму батькові [39]

there were many eligible young men and women ... [63] – в тих колах є досить молодих хлопців і дівчат ... [39]

there were hardly any handsome young men to flirt with. [63] – бракує гарних молодих хлопців, із якими б можна було пофліртувати. [39]

There was nothing they could object to [63] – У ньому не було нічого, що могло б викликати якісь заперечення рідних [39]

There was no love lost these days between the Germans and the French [63] – Адже між німцями й французами не могло бути симпатії! [39]

That was something at least. [63] – Таке трапилось із нею вперше. [39]

3) Згідно з нормами англійської мови, прислівник слідує за дієсловом, що його характеризує, тоді як в українській мові усталено ставити прислівник перед дієсловом:

*as she walked **pensively** behind them* [63] – вона **задумливо** простувала позаду батьків [39]

*whom he knew **well*** [63] – якого **добре** знав [39]

*walking **slowly** along the lake* [63] – **повільно** йдучи вздовж озера [39]

*Jacob had enlarged theirs **impressively since then*** [63] – їх Якоб **відтак істотно** збільшив. [39]

*Beata smiled **shyly** up at him* [63] – Беата **сором'язливо** посміхнулася йому. [39]

*Beata said **sadly*** [63] – **сумно** промовила Беата [39]

*She went **dutifully** with her parents* [63] – Дівчина **слухняно** йшла туди разом із батьками [39]

*He smiled at her **reassuringly**.* [63] – Брат **уневнено** посміхнувся їй. [39]

4) наведені надалі приклади демонструють перестановку обставини часу на початок речення, що дозволяє змістовно акцентувати подію, а не часову характеристику дії:

*her beautiful younger sister would be getting engaged **that winter*** [63] – **цієї зими** її гарненька молодша сестра буде заручена [39]

*to get leave to join them **for a week*** [63] – щоб **тиждень** провести з ними [39]

*before the boys left **the next day*** [63] – **наступного дня** хлопці від'їздили [39]

I should be able to get leave again at Christmas. [63] – **На Різдво** в мене знову буде відпустка. [39]

*Monika had married Jacob Wittgenstein when she was seventeen, and had been happy with him in the twenty-eight years **since then.*** [63] – Моніка одружилася з Якобом Вітгенштейном, коли їй було сімнадцять, і **відтоді** жила з ним щасливо протягом двадцяти восьми років. [39]

*although she had confessed it to her mother and sister **many times*** [63] – хоча **неодноразово** розповідала про свою мрію матері й сестрі [39]

*and married **shortly thereafter*** [63] – **невдовзі після того** одружився [39]

*She had read quite a lot of the Old Testament **before that.*** [63] – **До того** вона перечитала мало не весь Старий Завіт. [39]

*Brigitte and her mother went shopping **one afternoon.*** [63] – **Одного дня** Бригіта й мати пішли по магазинах. [39]

*I'd love to be a writer **one day.*** [63] – Я б хотіла **колись** стати письменником [39]

*Beata and her younger sister Brigitte had come to Geneva with their mother **for the summer.*** [63] – Беата і її молодша сестра Бригіта приїхали до Женеви **на літо** разом із матір'ю. [39]

*Jacob was intending to meet with the boy's father **in September** to discuss it* [63] – Якоб мав намір **у вересні** зустрітись із батьком хлопця, щоб усе обговорити [39]

5) наступні приклади демонструють перестановку обставини місця на початок речення для виділення просторового аспекту дії:

*She rarely spoke to anyone **at parties.*** [63] – **На вечірках** вона рідко з кимось знайомилася. [39]

*They continued to chat pleasantly **all the way back to the hotel** ...* [63] – **Дорогою назад до готелю** вони мило розмовляли ... [39]

б) відповідно до норм українського синтаксису, у перекладі речень із прямою мовою, коли слова автора розташовані після репліки, застосовується непрямий порядок слів, за якого присудок передує підмету:

Ulm asked Beata quietly [63] – **тихо спитав** Ульм Беату [39]

Beata said sadly [63] – **сумно промовила** Беата [39]

she asked with interest [63] – **спитала дівчина з цікавістю** [39]

he answered honestly [63] – **чесно відповіла** Беата [39]

she said, smiling [63] – **відповіла вона з посмішкою** [39]

he said with a look of amusement [63] – **весело відповів він** [39]

"It is," he assured her [63] – **Дуже, – запевнив він її.** [39]

Beata said honestly [63] – **відповіла Беата чесно** [39]

Beata said quietly [63] – **тихо відповіла Беата** [39]

7) інверсійний порядок слів є типовим для англійських питальних речень. У перекладі Є. Кононенко адаптувала цю конструкцію до українського синтаксису, використовуючи трансформацію зміни порядку слів, що ілюструють наведені нижче приклади:

Are you all right? [63] – **Вам не боляче?** [39]

How's your ankle? [63] – **Як ваша нога?** [39]

Are you truly all right? [63] – **Чи з вами справді все гаразд?** [39]

Is that awful? [63] – *Чи це вже аж так жахливо?* [39]

Do you expect me to blame you for the war? [63] – *Ви чекаєте, що я засуджуватиму вас, ніби це ви розв'язали війну?* [39]

Are you in the army? [63] – *А ви служите у війську?* [39]

Have you ever met this man before? [63] – *Ти зустрічалась із цим чоловіком раніше?* [39]

Do you go to school? [63] – *Ви ще ходите до школи?* [39]

Do your parents agree with that idea? [63] – *А ваші батьки поділяють такі думки?* [39]

Why wasn't he working? [63] – *Чому він не працює?* [39]

8) при передачі пасивних конструкцій на українську мову спостерігається перестановка слів: дієслово випереджає підмет, що відповідає трансформації порядку слів:

The marriage had been arranged by their respective families. [63] – *Цей шлюб улаштували їхні респектабельні родини.* [39]

He was fascinated by her. [63] – *Ця дівчина надзвичайно сподобалась йому.* [39]

Their marriage was arranged for them. [63] – *Їх свого часу засватали.* [39]

She was curious about him. [63] – *Антуан цікавив її.* [39]

It had been bred into him [63] – *так його виховано.* [39]

she'd been bitten as a small child [63] – *це маленькою її покусав собака* [39]

I'm sure she'll be impressed by that [63] – *Гадаю, це справить на неї враження* [39]

he was totally smitten by her [63] – *вона йому надзвичайно сподобалась* [39]

As far as Monika was concerned, respectable men worked. [63] – *Як була переконана Моніка, поважні чоловіки працюють.* [39]

Наведені нижче приклади також ілюструють використання трансформації зміни порядку слів:

She didn't need to go to university [63] – *Навчання їй не потрібне* [39]

Brigitte said that only poor girls became schoolteachers or governesses. [63] – *Брігіта вважала, що вчительками або гувернантками стають лише бідні дівчата.* [39]

He considered himself a man of wisdom and compassion. [63] – *Себе ж уважав людиною мудрою й милосердною.* [39]

Слід зазначити, що мова творів Данієли Стіл загалом, і роману «Відлуння» зокрема, не вирізняється насиченістю описами та стилістичними фігурами, відзначаючись переважно інформаційним характером. У зв'язку з цим, щоб уникнути перевантаження реципієнта, Є. Кононенко у процесі перекладу досить часто вдавалася до граматичної трансформації **поділу**.

Л. Науменко виділяє два різновиди поділу: *внутрішній* та *зовнішній*.

Внутрішній поділ (inner partitioning) науковиця визначає як «перетворення простого речення в мові оригіналу на складносурядне або складнопідрядне речення в мові перекладу» [27, с. 28]. Приклади такої трансформації демонструють наступні фрагменти з роману:

Horst was twenty-three and a lieutenant at divisional headquarters in Munich. [63] – Хорсту було двадцять три роки, він був лейтенантом у штабі дивізії в Мюнхені. [39]

Оригінальне речення є простим з однорідними предикативами. Є. Кононенко відтворила його складносурядним реченням, водночас застосувавши пермутацію та номіналізацію (прикметник перекладений іменником), чого вимагає контекст.

Аналогічним є й наступний приклад:

Her father found it less than amusing and had taken it away from her. [63] – А батькові це дуже не сподобалось, і він забрав у неї ту книгу. [39]

Просте речення з однорідними присудками перекладене складносурядним, чого вимагає український синтаксис.

Наступне речення ускладнене герундієм:

*He had even spoken to one of the commanding generals whom he knew well, and gently asked the enormous favor of **having** both of his sons on leave and able to join them.* [63] – Він навіть мав розмову з генералом, якого добре знав, і попросив його про величезну ласку, щоб обом його синам **дали** відпустку й ті могли приїхати до них. [39]

Оскільки українська мова не має прямого аналога герундія, який зазвичай рекомендують перекладати іменником, дієсловом, підрядною частиною складного речення тощо, Є. Кононенко для перекладу обрала варіант складнопідрядного речення, вважаючи його найбільш адекватним з погляду українського синтаксису. При цьому авторка застосувала також часткову транспозицію, відтворивши неособову форму дієслова (герундій) особовою.

Схожа ситуація простежується й у наступному реченні, де герундіальна конструкція відтворена підрядною частиною з використанням часткової транспозиції:

*He didn't want **his daughter reading** a Christian Bible.* [63] – Він не хотів, щоб його дочка читала християнську Біблію. [39]

У наступних прикладах простежується реалізація внутрішнього поділу з метою відтворення герундія в перекладі:

*She had always been the quiet one, studious and far more serious, and she was much more interested in her studies than **in finding** a young man.* [63] – Вона завжди була спокійною, зосередженою, серйозною, значно більше цікавилась навчанням, ніж тим, де б знайти хлопця. [39]

*The others had turned back, and now she and Ulm were far ahead of them, **instead of straggling behind**.* [63] – Усі, хто був попереду, вже повернули назад, і тепер вони з Ульмом опинилися на чолі, замість того щоб пасти задніх. [39]

*To sit and chat with him for a minute **before continuing** her walk* [63] – посидіти з ним і поговорити якусь хвилину, перш ніж рушити далі [39]

*He was remarkably easy and open, **without being** presumptuous or inappropriately familiar.* [63] – З ним було надзвичайно легко спілкуватись, він був дуже щирий і відкритий, проте без самовпевненої фамільярності. [39]

*He had mentioned **being** on leave.* [63] – Адже він згадував, що зараз у відпустці. [39]

*He's too busy having fun to even think about **being** responsible.* [63] – Він так несамовито прагне розваг, що не має часу за щось відповідати. [39]

*There was a lovely, decent feeling about him, in spite of **his striking good looks.*** [63] – То було добре, пристойне почуття, яке, можливо, суперечило його винятково гарній зовнішності. [39]

При перекладі інфінітива та інфінітивних конструкцій доцільно використовувати складні речення. Такий підхід передбачає застосування внутрішнього поділу, що дозволяє більш точно передати значення оригіналу. Це ілюструють наведені нижче приклади з роману «Відлуння»:

*there were many eligible young men and women in their own circles for the Wittgenstein children **to choose from*** [63] – в тих колах є досить молодих хлопців і дівчат, що з них можуть вибирати діти Вітгенштейнів. [39]

*Jacob was intending to meet with the boy's father in September **to discuss it.*** [63] – Як об мав намір у вересні зустрітись із батьком хлопця, щоб усе обговорити [39]

*there were hardly any handsome young men **to flirt with*** [63] – бракує гарних молодих хлопців, із якими б можна було пофліртувати [39]

*It had been nothing short of a miracle **to get** the entire family together.* [63] – То було просто диво, що вся родина зібралася разом. [39]

*Horst and Brigitte were far too busy playing and having fun **to spend** time on more erudite subjects with their sister.* [63] – У Хорста й Бригіти в голові були самі розваги, тож вони не гаяли часу на розумні розмови з сестрою. [39]

*Jacob wanted **them to stay** in Switzerland as long as possible.* [63] – Як об хотів, щоб вони пробули у Швейцарії якомога довше. [39]

*she was wearing a white silk dress, a hat **to shield** her from the sun* [63] – вона надягла білу шовкову сукню, капелюшок, що захищав її від сонця [39]

*I didn't hear you in time **to get out** of your way* [63] – Я не почула ваших кроків, поки ви не налетіли на мене... [39]

*They gave me a leave **to do** it.* [63] – Мені дали відпустку, щоб я все владнав. [39]

Досить часто українські синтаксичні норми зумовлюють застосування внутрішнього поділу також і при передачі Participle у перекладі:

*With the war **seeming** to devour all the young men in Germany, Beata worried constantly now about her brothers, as did their mother.* [63] – Коли розпочалася війна, котра забрала всіх чоловіків Німеччини, Беата дуже хвилювалася за долю своїх братів, так само, як і мати. [39]

*Unlike Brigitte, who had to be dragged away, **complaining** that it had been far too early to leave the party.* [63] – На відміну від Бригіти, котру додому треба було тягти силоміць, яка скаржилась, що, мовляв, ще зовсім рано йти з вечірки. [39]

*The only unpredictable element in their life now was the same one **worrying** everyone these days.* [63] – Єдиною непередбачуваною обставиною в їхньому житті стала війна, котра в ті дні катувала абсолютно всіх. [39]

*He looked down at her ankle, **peering** just beneath the hem of her skirt.* [63] – Він глянув на її ніжку, що виглядала з-під краю спідниці. [39]

*She looked like a painting **sitting** there on the bench. [63] – Дівчина була як намальована, і вона сиділа тут, поряд із ним. [39]*

*two people **sitting** on a bench on a summer afternoon, **looking** out at a lake [63] – розмова між двома людьми, що сидять на лаві літнього полудня й дивляться на озеро. [39]*

*We could talk things out, and agree, instead of the way things are, with young men **dying** on battlefields. [63] – Ми можемо обговорювати різні речі й сперечатися попри те, що відбувається в реальності, коли молоді люди гинуть на полі бою. [39]*

*His eyes lit up just **speaking** of it. [63] – Його очі загорілись, коли він заговорив про це. [39]*

У багатьох випадках іменники з прийменниками українською мовою відтворюються підрядною частиною складнопідрядного речення через відсутність прямого відповідника:

*The war was a great concern to them, particularly to Monika, **with two sons** in the army. [63] – Особливо війна непокоїла Моніку, у якої у війську служило двоє синів. [39]*

*he had joined the family bank, along with his father, brothers, uncles, and grandfather **before them** [63] – він пішов працювати до фамільного банку, як це робили до того його батько, брати, дядьки й діди. [39]*

*She had been sixteen at the time and was fascinated **by it**. [63] – Їй було шістнадцять, і її дуже захопило те, що вона читала. [39]*

*And what's he doing here **instead of in the war**? [63] – І що він робить тут, замість того щоб бути на війні? [39]*

*... apologize as well for inviting your daughter to tea this afternoon **without a chaperone** [63] – ... попросити вибачення, що запросив вашу дочку на чай, коли вона була зовсім сама [39]*

*He wasn't opposed to that idea **for Brigitte** either, who could use a strong hand **to control** her. [63] – А втім, він був не проти, щоб знайти і для Бригіти такого самого, хто б мав сильний характер, аби стримувати її. [39]*

Останнє речення демонструє реалізацію двох внутрішніх поділів: один при перекладі іменника з прийменником, другий — для передачі інфінітива.

Наступний приклад:

*The last thing **on Horst's mind** at the moment was marriage. [63] – Одруження було чимось таким, про що Хорст думав найменше. [39]*

Тут, крім внутрішнього поділу, реалізується вербалізація, відповідно до вимог української мовної практики.

Аналогічна реалізація простежується у наступних прикладах:

*He pointed to a bench near them, **with a peaceful view** of the lake. [63] – Він показав на лаву, з якої відкривався спокійний вид на озеро. [39]*

*Do you expect me to blame you **for the war**? [63] – Ви чекаєте, що я засуджуватиму вас, ніби це ви розв'язали війну? [39]*

*They did not have time to hang around hotels **at teatime** ... [63] – У них немає часу ходити навколо готелів у час, коли подають чай ... [39]*

*She liked horses and had ridden a lot **as a young girl**. [63] – Вона любила коней і, коли була дівчинкою, багато їздила верхи. [39]*

Як показують наведені приклади, у більшості випадків внутрішній поділ застосовується при перекладі неособових форм дієслова та іменників з прийменниками.

З метою полегшення сприйняття громіздких висловів перекладачі часто вдаються до трансформації *зовнішнього поділу*.

Під **зовнішнім поділом** (outer partitioning) розуміють «поділ складного речення оригіналу на декілька простих, розділених крапками у перекладі» [27, с. 28]. Прикладами цього прийому слугують наведені нижче фрагменти з роману «Відлуння»:

He led her to the terrace where they were serving tea, and elegant women were sitting together and chatting, or prosperous-looking couples were eating little sandwiches and speaking in hushed tones in French, German, Italian, and English. [63] – Відтак Антуан повів її до тераси, де подавали чай. Там сиділи елегантні жінки й говорили на різні теми, а закохані парочки їли маленькі канапки, пошелки розмовляючи німецькою, італійською або англійською. [39]

Аналізуючи наведений приклад, можна зауважити, що англійське речення є синтаксично складним. У перекладі воно реалізоване через одне складнопідрядне та одне складносурядне речення з дієприслівниковою конструкцією, що полегшує сприйняття інформації.

В наступному прикладі

It smarted for a minute but didn't seem serious, as he quickly reached a hand out and caught her before she fell. [63] – На якусь мить вона відчула сильний біль, але все швидко минуло. Чоловік швидко підхопив дівчину, щоб вона не впала. [39]

авторка перекладу реалізувала складнопідрядне речення з двома ступенями підрядності одним складносурядним і одним складнопідрядним, що надало фразі лаконічності і полегшило сприйняття.

Розглянемо наступний приклад:

He acted as though he was afraid she would fall over if he let go of his firm grip on her, and she smiled at him. [63] – Складалося таке враження, ніби він боявся, що вона ось-ось упаде, якщо він дозволить їй рухатись без підтримки. Дівчина посміхнулася йому. [39]

Складнопідрядне речення з декількома ступенями підрядності було відтворене в перекладі одним складнопідрядним і одним простим реченням, що спростило сприйняття реципієнтом великого об'єму інформації.

Трансформацією зворотною поділу є **інтеграція**.

Прийнято розрізняти *зовнішню* і *внутрішню* інтеграцію [27].

Внутрішня інтеграція (inner integration) означає «техніку перекладу складних речень (підрядних або сурядних) у вигляді одного простого» [27, с. 30].

Слід зауважити, що внутрішня інтеграція є дуже поширеною в процесі перекладу роману «Відлуння» українською мовою:

She never lied to her mother, although Brigitte did frequently, and this was a first for her. [63] – На відміну від Бригіти, вона ніколи не брехала матері. [39]

Оригінальне речення є складним і має три складові. В перекладі спостерігаємо одне просте речення з елементами порівняння.

Наступний приклад:

He looked like a handsome prince in a fairy tale, and he was remarkably friendly.

[63] – Цей чоловік був немов чарівний принц із казки і до того ж такий привітний!
[39]

Англійське речення є складносурядним. В перекладі дві його частини об'єднано в одну із однорідними означеннями.

Доволі часто одна із частин складного речення в перекладі була відтворена дієприслівниковим зворотом, що свідчить про застосування внутрішньої інтеграції:

Beata said thoughtfully as she walked into the bathroom to wash her face and brush her teeth. [63] – Глибокодумно відповіла Беата, **йдучи** до ванни умитись і почистити зуби. [39]

... Beata said as she took off the red dress and tossed it on a chair, wishing now that she had worn something more glamorous. [63] – ... сказала Беата, **знімаючи** червону сукню й **вішаючи** її на стілець, відтепер маючи бажання одягати щось ошатніше. [39]

... she answered honestly, as her eyes looked directly into his [63] – ... чесно відповіла Беата, **дивлячись** прямо на нього [39]

... once you put weapons in men's hands, they don't let go of them easily [63] – ... **беручи** зброю до рук, людина нелегко відмовляється від неї [39]

She heard a sound behind her suddenly, looked up, and was startled when she saw a tall young man who walked briskly past her on the path, and smiled as he did so. [63] – Раптом вона почула в себе за спиною якийсь звук, обернулася і завмерла, **побачивши** високого молодого чоловіка, котрий, **посміхаючись**, швидко рухався стежкою. [39]

He kept a firm grasp on her arm as he spoke to her. [63] – **Говорячи** до неї, він міцно тримав її під руку. [39]

Beata blushed as she said it. [63] – Беата зашарілася, **вимовляючи** ці слова. [39]

She was humming to herself as she strolled along. [63] – **Ідучи**, вона щось сама собі наспівувала. [39]

... she had the path to herself, as she walked with her head down, thinking about her brothers. [63] – ... дівчина була сама на тій стежині, **йдучи** з похиленою головою, сповнена думок про братів. [39]

And after they exhausted the dressmakers and cobblers and milliners and the shops that made exquisite gloves, they would make the rounds of the jewelers. [63] – **Виснаживши** кравців, шевців, модисток, а також майстринь, які робили ексклюзивні рукавички, вони йшли поглянути на діаманти. [39]

Наступні приклади демонструють застосування інфінітива для перекладу підрядної частини складного речення:

Beata said that they had met at the hotel at teatime, had spoken for a short while, and Antoine had suggested they all have lunch the following day. [63] – Беата сказала, ніби вони познайомились у готелі за чаєм, трохи поговорили й Антуан запропонував їм **пообідати** разом наступного дня. [39]

... *it was the least I could do* [63] – Для мене честь **допомогти** вам [39]

В процесі перекладу «Відлуння» Є. Кононенко часто відтворювала підрядну частину іменником з прийменником (водночас застосувавши номіналізацію):

... *but what Beata heard when she listened to her father and brothers talk was very different* [63] – ... але **в його розмовах** із синами звучали зовсім інші настрої [39]

Ever since she had been a little girl, all Brigitte had ever talked about was getting married. [63] – **Від** раннього **дитинства** Бригіту цікавило тільки те, як би вийти заміж. [39]

Brigitte sometimes fretted over the constraints their orthodoxy put on them, Beata, in her own quiet way, was deeply religious, which pleased her father. [63] – I, **тоді як** Бригіту іноді дратували обмеження **ортодоксальної сім'ї**, Беата глибоко в серці була релігійною, чим дуже тішила свого батька. [39]

He was fascinated by her, and it never occurred to him, even once he heard her name, that she was Jewish. [63] – Ця дівчина надзвичайно сподобалась йому, і він абсолютно не звернув уваги **на її єврейське походження**, навіть коли почув її ім'я. [39]

He was the only one who made a serious effort to speak to her, and find out what she was thinking. [63] – Тільки він міг вести з нею серйозні розмови й **направду цікавився її думкою**. [39]

So many men were serving in the army, and many young people they knew had been killed in the past year. [63] – Так багато хлопців опинилось у війську і стількох молодих людей **з-поміж їхніх знайомих** убито за останній рік! [39]

В наступних прикладах внутрішня інтеграція реалізується через заміну підрядної частини порівняльною конструкцією:

The men were far more aware of the bleak times ahead than were the women. [63] – Чоловіки значно більшою мірою відчували наближення тяжких часів, **аніж жінки**. [39]

The Wittgensteins had many friends here, and Jacob and Monika had attended a number of parties, as had their children. [63] – Вітгенштейни мали там багато друзів, і Якоб із Монікою ходили на вечірки так само, **як і їхні діти**. [39]

He and Brigitte had much more in common with each other than either of them did with Beata. [63] – Він і Бригіта мали між собою значно більше спільного, **ніж кожен із дітей із Беатою**. [39]

Her father thought that Beata would do well with a man who was older than she was. [63] – Батько вважав, що Беаті було б добре із чоловіком, **старшим за неї**. [39]

Наступний приклад:

She had made some of her own evening gowns too, copied them from magazines, and drawings she saw of Paris collections, which were no longer available to them now anyway. [63] – Вона навіть пошила собі кілька вечірніх суконь, копіюючи те, що бачила в магазинах, і моделі паризьких колекцій попередніх років. [39]

Аналізуючи дане речення, можна побачити, що перекладачка спростила структуру речення, вилучивши підрядну частину, яка несла додаткову інформацію. Натомість її зміст було передано іменниковою фразою, що дозволило передати той самий зміст більш лаконічно.

Трансформація *зовнішньої інтеграції* (outer integration), що передбачає «поєднання двох чи більше простих речень мови оригіналу в одне складне речення у перекладі» [27, с. 30], проілюстрована таким прикладом із роману:

He was a gentle person, and looked exactly like their father. Ulm was tall and blond and athletic, as Jacob had been in his youth. [63] – Він був надзвичайно делікатний і дуже схожий на батька: високий, білявий, атлетичної статури – зовсім як Якоб у молоді роки. [39]

Два англійських речення – одне просте з однорідними присудками і одне складнопідрядне – відтворено одним складнорірядним. Авторка перекладу застосувала зовнішню інтеграцію, оскільки ці частини мають порівняльний аспект і тому лаконічно поєднуються в єдине ціле.

Аналогічним є і наступний приклад:

There seemed to be no airs or pretensions about him. He looked like one of Ulm's friends, although he was far better looking. [63] – Він виглядав бездоганним: зовні був схожий на одного з Ульмових друзів, проте мав значно кращу зовнішність. [39]

Розглянемо наступний приклад:

He was remarkably easy and open, without being presumptuous or inappropriately familiar. He seemed very well-bred and aristocratic, and extremely polite. [63] – З ним було надзвичайно легко спілкуватись, він був дуже щирий і відкритий, проте без самовпевненої фамільярності, видавався добре вихованим, шляхетним і чемним. [39]

В цьому прикладі два простих речення, одне з яких ускладнене герундіальною конструкцією, послідовно надають характеристику одній і тій самій людині, а отже лаконічно поєднуються в одне речення з однорідними членами, що відповідає українському синтаксису.

Україномовний переклад роману «Відлуння» демонструє застосування зовнішньої інтеграції при перекладі речень з прямою мовою. В оригінальному тексті пряма мова та слова автора подані окремими реченнями, тоді як для української мови характерним є їх поєднання в одному (складнорірядному) реченні. Це демонструють наступні приклади з роману:

"In fact, you sound Parisian." *He would never have guessed she was German.* [63] – Так, ніби ви справжня парижанка, – він ніколи б не подумав, що вона німкеня. [39]

"I learned French in school." *She smiled at him.* [63] – Я вивчала французьку в школі, – посміхнулась Беата. [39]

"Do you go to school?" *She looked young to him.* [63] – Ви ще ходите до школи? – вона видалась йому надто молодою. [39]

"You caught me before I did any real damage to it." *He had spoken to her in French, and she responded in the same language.* [63] – Ви підхопили мене, перш ніж зі мною щось могло трапитись, – він говорив до неї французькою, і вона відповідала йому тією ж мовою. [39]

... she answered honestly, as her eyes looked directly into his. "I'm German." *She half-expected him to leap from the bench and tell her he hated Germans.* [63] – ... чесно відповіла Беата, дивлячись прямо на нього, – просто я німкеня, – вона цілком могла очікувати, що зараз він зірветься з лави й вигукне, як він ненавидить німців. [39]

Отже, використання синтаксичних трансформацій сприяє підтриманню логічної та інтонаційної структури тексту, підкресленню смислових акцентів, а також покращенню читабельності та природності перекладу. Вони є особливо важливими у художніх текстах, де точність і стилістична виразність відіграють ключову роль.

Та, як засвідчує попередній аналіз, у українському перекладі роману «Відлуння» трансформації здебільшого були **комплексними**: Є. Кононенко використовувала одразу кілька видів трансформацій, щоб забезпечити еквівалентність перекладу.

Розглянемо приклади:

Men are dropping like flies on the battlefields.” And then as he said it, he thought of her brothers, and was sorry to have said what he did. “I’m sure we’ll all come out of it in the end, but it makes it hard to think about the future. [63] – Чоловіки на полі бою гинуть, як мухи, – сказавши це, він подумав про її братів і, пошкодувавши, що сказав це, додав: – Я певен, усі ми, зрештою, якимось подолаємо це, але про майбутнє думати дуже важко. [39]

Для узгодження структури речення з нормами українського синтаксису Є. Кононенко застосувала дві зовнішні інтеграції (об’єднавши пряму мову зі словами автора, що є характерним для узусу української мови); дві внутрішні інтеграції (друга і четверта частини відтворені дієприслівниковими конструкціями); внутрішній поділ при перекладі інфінітива *to have said*; зміну порядку слів в першій частині, поставивши обставину місця перед присудком, і в останній частині, що є характерним при перекладі безособових речень з *it*; компенсацію при перекладі словосполучення *in the end – зрештою*.

Водночас спостерігаємо й наступні граматичні трансформації:

- 1) пермутацію – *battlefields – полі бою*; в цьому прикладі також присутня часткова транспозиція – множина іменника відтворена однією;
- 2) часткову транспозицію при перекладі особових форм дієслова дієприслівниками – *said – сказавши* та *was sorry – пошкодувавши*;
- 3) часткову транспозицію при відтворенні інфінітива особовою формою дієслова – *to have said – сказав*;
- 4) адвербалізацію при перекладі прийменникового іменника *in the end* прислівником *зрештою*.

Наступний приклад:

It had been thirteen months since the Great War had begun the previous summer, and this year her father had wanted them out of Germany for their holiday. [63] – Війна, що розпочалася влітку минулого року, вже точилася тринадцятий місяць, і їхній батько хотів, щоб вони того року на літо виїхали з Німеччини. [39]

В процесі перекладу оригінального речення українською мовою Є. Кононенко використала зміну порядку слів в усіх частинах речення, внутрішній поділ при відтворенні об’єктної інфінітивної конструкції, а також:

- 1) часткову транспозицію при перекладі іменника в множині однією – *months – місяць*;
- 2) часткову транспозицію при перекладі кількісного числівника порядковим – *thirteen – тринадцятий*;

3) часткові транспозиції при перекладі займенників *this – того* та *her – їхнього*.

Ще один приклад:

I don't think I've ever been in love," he said honestly, looking at her, and his next words stunned her almost as much as he stunned himself, "until I met you." [63] – *Я не думав, що колись закохаюся... – сказав він щиро, дивлячись на неї, і його наступні слова приголомшили її тією ж мірою, якою приголомшили і його самого, – поки не зустрів вас.* [639]

В українському перекладі спостерігаємо:

- 1) інверсію в словах автора (трансформацію зміни порядку слів);
- 2) вербалізацію при перекладі прийменникового іменника дієсловом – *in love – закохаюсь*;
- 3) номіналізацію при відтворення прислівника іменником – *as much as – тією ж мірою*;
- 4) часткову транспозицію при перекладі дієслова теперішнього часу минулим.

Все це свідчить, що вживання перекладацьких трансформацій комплексно є необхідним для того, щоб переклад був максимально точним і природним. Поєднання різних трансформацій дозволяє зберегти всі відтінки значення оригіналу, адаптувати текст до стилістичних та синтаксичних норм мови перекладу, а також забезпечити його легке сприйняття. Крім того, комплексне застосування трансформацій допомагає враховувати культурні та мовні особливості цільової аудиторії, роблячи текст адекватним і зрозумілим у новому мовному середовищі. У результаті переклад стає не лише точним, а й органічним і природним для читача.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі комплексно досліджено граматичний аспект перекладу та його роль у забезпеченні перекладацької еквівалентності на матеріалі роману Данієли Стіл «Відлуння» (*Echoes*). Проведений аналіз дозволив сформулювати низку теоретичних і практичних висновків.

У **першому розділі** було систематизовано основні теоретичні підходи до поняття еквівалентності, розглянуто її трактування у працях провідних мовознавців і перекладознавців. Встановлено, що граматична еквівалентність є невід'ємною складовою загальної еквівалентності перекладу та забезпечує структурну, логічну і смислову відповідність між текстами оригіналу та перекладу. Особливу увагу приділено граматичним трансформаціям як інструменту досягнення перекладацької адекватності. Теоретичний аналіз показав, що граматичні трансформації – такі як транспозиція, заміни, інтеграція та диференціація, а також різні структурні перебудови – дозволяють компенсувати міжмовні граматичні розбіжності та зберегти смислову й стилістичну цілісність тексту.

З'ясовано, що граматичний аспект перекладу охоплює вивчення та практичне застосування граматичних структур вихідної мови у мові перекладу. Він включає відтворення морфологічних, синтаксичних та функціональних особливостей, необхідних для збереження смислу, стилю та комунікативної функції тексту. Граматичний аспект перекладу є одним із найскладніших через системні відмінності мов, які роблять пряме відтворення форм часто неможливим.

Цей теоретичний фундамент дав змогу зіставити граматичні засоби оригінального тексту роману Данієли Стіл із тим, як ці засоби реалізовано в українському перекладі.

У **другому розділі** було проведено детальний аналіз перекладу роману «Відлуння» українською мовою з позицій граматичної адаптації. Дослідження морфологічних особливостей засвідчило, що перекладачка послідовно застосовує морфологічні заміни та категоріальні відповідники для точного відтворення часових форм, виду, способу дієслів, роду та числа іменників. Це сприяє передачі темпоральної організації тексту та дотриманню норм української граматики.

Розгляд граматичних трансформацій у перекладознавчому процесі показав, що переклад роману характеризується активним використанням комбінованих трансформацій. Перекладачка застосовує інтеграцію, диференціацію, граматичні заміни та перебудову синтаксичних структур, що забезпечує стилістичну природність тексту перекладу та його відповідність нормам сучасної української мови. Значну увагу приділено адаптації складних синтаксичних конструкцій, що дозволяє зберегти ритм, динаміку та емоційний настрій авторського письма.

Аналіз синтаксичних особливостей перекладу виявив, що перекладачка послуговується різними формами трансформацій для збереження логіко-смислових зв'язків між компонентами тексту. Зокрема, спостерігається тенденція до використання складнопідрядних конструкцій у випадках, коли в англійській мові переважають прості або ускладнені прості речення. Це пояснюється

відмінностями у синтаксичних нормах англійської та української мов і спрямоване на досягнення природності викладу українською мовою.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що граматичний аспект відіграє ключову роль у формуванні перекладацької еквівалентності. Застосування граматичних трансформацій у перекладі роману «Відлуння» має системний та комплексний характер, що дозволяє забезпечити адекватність, точність і стилістичну відповідність тексту перекладу. Перекладачці вдалося успішно поєднати теоретичні підходи з практичними прийомами, що сприяло створенню повноцінного, читабельного й художньо вмотивованого українського перекладу.

Отже, проведене дослідження підтверджує, що грамотне використання граматичних трансформацій є необхідною умовою для досягнення високого рівня еквівалентності та збереження авторської інтенції, а також підкреслює важливість комплексного підходу до граматичного аспекту перекладу художньої літератури.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що переклад є багаторівневим процесом, де поєднуються **семантична точність, граматична адекватність, стилістична відповідність та культурна адаптація**. Використання трансформацій дозволяє перекладачу відтворити оригінальний текст у нових мовних та соціокультурних умовах, забезпечуючи при цьому збереження його смислового, естетичного та прагматичного потенціалу. Переклад, таким чином, виступає не лише технічним перенесенням значень, а й творчим актом міжкультурної комунікації, який вимагає від перекладача високого професіоналізму та глибокого розуміння обох мовних систем.

Перспективи подальшого вивчення граматичного аспекту перекладу залишаються широкими та багатоаспектними:

- 1) доцільно розширити обсяг аналізованого матеріалу, залучивши твори різних жанрів і стилів, що дозволить виявити універсальні закономірності застосування граматичних трансформацій у художньому перекладі;
- 2) провести порівняльне дослідження перекладів різними перекладачами, що дасть змогу простежити індивідуальні перекладацькі стратегії та вплив авторського стилю перекладача на вибір граматичних засобів;
- 3) вивчити взаємодію граматичних, лексичних і стилістичних трансформацій, оскільки саме їх комплексне застосування забезпечує адекватність перекладу та відтворення емоційно-естетичного потенціалу оригіналу.
- 4) приділити особливу увагу питанням оптимізації синтаксичних структур у перекладі та пошуку найефективніших способів передавання ритму, темпу й композиційної організації англійських текстів українською мовою;
- 5) розширити дослідження у напрямі інтердисциплінарних підходів, які поєднують лінгвістику, когнітивні науки та теорію комунікації. Такий підхід дасть змогу глибше зрозуміти механізми прийняття перекладацьких рішень на граматичному рівні.

Отже, подальші дослідження можуть не лише поглибити теоретичні уявлення про граматичні аспекти перекладу, а й сприяти вдосконаленню практичної підготовки перекладачів, підвищенню якості художнього перекладу та розвитку сучасного перекладознавства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агілар Коток А. І. Відтворення значень італійських артиклів при перекладі художніх текстів українською мовою. Кваліфікаційна робота з перекладознавства. Київ: КНЛУ, 2023. 71 с.
2. Борисова О. В. Трансформація вербалізації в англо-українському перекладі. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство». Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2005. 196 с.
3. Валуєва Н. М. Синтаксичні особливості англійської мови в перекладознавчому аспекті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2023 № 63. С. 141–144
4. Висоцька Г. В., Мерквіладзе Саломе. Лексико-семантичні та граматико-синтаксичні засоби досягнення еквівалентності під час перекладу художніх текстів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 31(70), вип. 1(3). 2020. С. 82–87
5. Волченко О. М., Нікішина В. В. Граматичні трансформації в англо-українському художньому перекладі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: «Філологічна»*. 2015. Вип. 54. С. 252–254
6. Голуб О. М., Фоменко В. І. Роль антонімічного перекладу у перекладі художніх текстів. *Молодий вчений*. № 2(42). 2017. С. 368–371
7. Гордієнко Н. М., Михайленко А. В. Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. № 30. Т. 2. 2017. С. 83–85
8. Граматичні аспекти перекладу (англійська мова) : навчально-методичний посібник для студ. ф-ту післядипломної освіти / Нар. укр. акад., каф. теорії та практики перекладу; авт.-укл. І. Ю. Гусленко. Харків : Вид-во НУА, 2023. 110 с.
9. Граматичні аспекти перекладу : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти спец. 014 Середня освіта (Мова та література (англійська)) факультету іноземних мов / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Г. Л. Прокоф'єв. Умань : Візаві, 2020. 166 с.
10. Гудманян А., Галицька Х. Граматичні та синтаксичні особливості перекладу англомовних військово-політичних текстів. *Advanced Linguistics*. № 10. 2022. С. 34–39
11. Жмаєва Н., Юхимець С. До питання визначення критеріїв оцінювання адекватності перекладу. *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки : зб. наук. праць*. Одеса : Астропринт. 2019. Вип. 29. С. 104–119.
12. Дружина Т. А., Серебрякова І. Ю. Синтаксичні особливості перекладу художньої літератури (на матеріалі роману Джона Фаулза “Коллекціонер”). *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2018. № 26. С. 67–73
13. Задорожна А. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 27, том 2. 2020. С. 57–63

14. Іваницька Н. Б., Іваницька Н. Л., Нечипоренко В. О. Міжмовна транспозиція номіналізації у художньому дискурсі. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. № 9. 2021. С. 69–73

15. Іванков В. Граматичні трансформації в українському перекладі роману Данієли Стіл «Відлуння». *Наука в епоху соціокультурних змін: реалії, перспективи та цифрові трансформації*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, м. Дніпро, 24 жовтня 2025 р. Дніпро, 2025. С. 271–274

16. Іванченко М. Ю., Занов'як Я. Я. Граматичні аспекти художнього перекладу (на матеріалі оповідання С. Моема «Друг у біді»). *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. № 12. 2022. С. 66–71

17. Каліщук Д. М. Перекладацькі деформації на синтаксичному рівні у художньому перекладі. *International scientific conference*. Wloclawek, Republic of Poland. April 3–4, 2024. С. 98–101

18. Камеріно К. В. Комплексні трансформації (граматичний аспект) в перекладах художнього тексту з англійської на українську та російську = Complex transformations (grammatical aspect) in translations of the belleslettres texts from English into Ukrainian and Russian : дипломна робота магістра. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2018. 68 с.

19. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця : Нова Книга», 2003. 448 с.

20. Крицький О. Ю. Комплексне застосування перекладацьких трансформацій в українському перекладі роману Данієли Стіл “Чари”: Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 035 «Філологія». Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2023. 45 с.

21. Кузьміна К. А. Трансформація номіналізації в англо-українському та українськоанглійському напрямках перекладу: автореф... канд. філол. наук. Київ, 2004. 18 с.

22. Леонова Г. О. Виправданість застосування лексико-граматичних трансформацій в українському перекладі роману Данієли Стіл “Дарунки”: Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 035 «Філологія». Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2024. 48 с.

23. Лесінська О. М., Корольок Н. В. Особливості вживання та перекладу дієприкметників та дієприкметникових зворотів у художньому тексті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 33, Т. 2. С. 136–139

24. Матковська Г. Граматико-синтаксичні особливості перекладу англійських інструкцій з експлуатації побутових приладів українською мовою. *Advanced Linguistics*. 2022. № 10. С. 52–58

25. Мовностилістичні засади перекладу текстів різних жанрів: монографія [Електронний ресурс] / Г. Удовіченко, В. Зінченко, С. Остапенко, О. Герасименко, М. Куц, Н. Рибалка, С. Ревуцька, А. Покулевська, Л. Воробйова; ДонНУЕТ. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2023. 186 с. URL: <http://elibrary.donnuet.edu.ua>.

26. Мушніна О. О. Граматичні особливості українського перекладу англomовної науково-технічної та художньої прози: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філ. наук: 10.02.16 – перекладознавство. Київ, 2006. 22 с.

27. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. посібник. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с.

28. Недбайло К. М. Транспозиції частин мови в перекладі з англійської мови на українську : (на матеріалі художніх текстів) : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. філ. наук : 10.02.16. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. URL: https://otherreferats.allbest.ru/languages/00600610_0.html/

29. Нескорожений Д. О. Лексико-семантичні групи дієслів різних типів у сучасній англійській прозі (на прикладі роману Данієли Стіл «Сімейні узи»): Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 035 «Філологія». Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2023. 49 с.

30. Ольховська А. С. Специфіка вживання англійських артиклів при перекладі з англійської мови на українську. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2010. № 2. С. 120–126

31. Особливості різножанрового перекладу: колективна монографія [Електронний ресурс] / Л. Воробйова, Г. Удовіченко, А. Хомич, С. Ревуцька, О. Герасименко, С. Остапенко, В. Зінченко, Н. Рибалка; Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського Криворізького національного університету. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2025. 202 с. URL: <http://elibrary.donnuet.edu.ua>.

32. Особливості художнього перекладу: граматичний аспект : монографія [Електронний ресурс] / С. Ревуцька, Т. Жужгіна-Аллахвердян, В. Введенська, С. Остапенко, Г. Удовіченко; ДонНУЕТ. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2018. 116 с. URL: <http://elibrary.donnuet.edu.ua>.

33. Остапенко С. А. Особливості застосування граматичних трансформацій у процесі перекладу дієприкметника (на матеріалі перекладу роману В. Скотта «Айвенго»). *Наукові праці. Серія «Філологія. Мовознавство»*. 2013. № 207(219). С. 87–91

34. Пальчевська О. С., Маланюк М. С., Саламін Н. А. Граматичні аспекти перекладу науково-популярної статті українською мовою. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. № 12, 2022. 132–137

35. Савченко Є., Гайшун А. Граматичні особливості перекладу британського роману українською мовою. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 30. С. 135–151

36. Сіваєва О. Морфологічні особливості художнього перекладу (на прикладі роману Е. Ремарка «Три товариші»). *Молодий вчений*. № 5(69). 2019. С. 119–122

37. Солюк М. М. Артикль як засіб відтворення означеності / неозначеності в німецькомовних перекладах художньої літератури. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021. № 48, Т. 3. С. 124–126

38. Степаненко А., Сітко А. Синтаксичні особливості українського перекладу англomовної науково-технічної та художньої літератури. *Фаховий та художній*

переклад: теорія, методологія, практика : зб. наук. праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. К. : Аграр Медіа Груп, 2015. С. 293–297

39. Стіл Д. Відлуння / пер. з англ. Є. Кононенко. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2007. 352 с.

40. Тарасенко К. В., Каширіна І. В. Специфіка перекладу безособових форм дієслова в текстах медійної галузі. *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*. 2017. № 3(50). С. 41–50

41. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 43, Т. 4. С. 125–128

42. Шпак В. К. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 310 с.

43. Яровенко Л., Болдирева А. Граматичні трансформації в процесі перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 35, Т. 6. 2021. С. 193–202

44. Яровенко Л. С., Болдирева А. Є. Способи передачі інфінітива та інфінітивних комплексів у перекладі художнього тексту. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2021. Вип. 54. Ч. II. С. 209–223

45. Ярова Л. Граматичні особливості англомовних міжнародних документів в аспекті перекладу. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Вип. 144. 2016. С. 233–237

46. Ясногурська М. Специфіка українського антонімічного перекладу (на прикладі англомовного художнього твору). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. Вип. 8. 2018. С. 133–136

47. Asadova Zebiniso. Grammatical Aspects of Translation. *International Journal of Literature and Languages*. Vol. 3, Issue 1. 2023. P. 1–9

48. Babayev Javid. Grammatical Aspects of Translation in English and Azerbaijani. *Research Retrieval and Academic Letters*. № 4. 2023. URL: <https://ojs.scipub.de/index.php/RRAL/article/view/2628>

49. Equivalence. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/equivalence>

50. Ghanooni A. R. Equivalence in Translation. *Armenian Folia Anglistika*. № 7(1(8)). 2011. P. 116–121

51. Grammatical equivalents in translation. URL: <https://studfile.net/preview/9992779/page:3/>

52. Hordiienko N. M. Compensation as One of the Translation Techniques in Achieving Translation Equivalence. *Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса: Південноукраїнська організація “Центр філологічних досліджень”, 2017. С. 96–98

53. Hurko O. Grammatical Peculiarities of Anglo-Ukrainian Translation of Business Correspondence. *Journal “Ukrainian sense”*. № 2. 2022. P. 51–58

54. Ivankov V. M. Antonymous substitution application in Danielle Steel’s “Echoes” translation into Ukrainian. *Littera Scripta Manet* : збірник наукових праць за матеріалами 3-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів та

молодих учених "Нові тенденції у перекладознавстві, філології та лінгводидактиці у контексті глобалізаційних процесів". Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2025. Вип. 11. С. 118–121

55. Kashgary A. D. The paradox of translating the untranslatable: Equivalence vs. non-equivalence in translating from Arabic into English. *Journal of King Saud University – Languages and Translation*. № 23(1). 2011. P. 47–57

56. Kenny D. Equivalence. *The Routledge encyclopedia of translation studies*. London: Routledge, 2011. P. 96–100

57. Kobyakova I. K. Grammatical Aspects of Translation. *Філологічні трактати*. 2018. № 10(2). С. 60–66

58. Leonardi V. Equivalence in Translation: Between Myth and Reality. *Translation Journal*. Vol. 4, № 4. 2000. URL: <https://translationjournal.net/journal/14equiv.htm>

59. Mohamed Ali Elsiddig Ibrahim. The Problems of Equivalence in Translation. *International Journal of Advanced Research in Education & Technology (IJARET)*. Vol. 6, Issue 2. P. 36–41

60. Nansy Ahmad Daoud Mosleh Alfaori. Equivalence Problems in Translation. *Sino-US English Teaching*, February 2017. Vol. 14, №. 2. P. 86–97

61. Ostapenko S. Grammatical transformations application in the Ukrainian translation of "Coraline" by Neil Gaiman. *Актуальні питання іноземної філології*. № 17. 2022. С. 48–53

62. Ostapenko S., Vorobiova L. Adequacy of translation of complex sentences of "The Old Man and The Sea" by E. Hemingway into Ukrainian. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. № 22. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2021. С. 49–57

63. Steel D. *Echoes*. Random House, 2004. 336 p.

64. Siti Sudartini. The Question of Grammatical Equivalence in Translation. *Journal of English and Education*. 2009. Vol. 3, № 1. P. 96–108

65. Translation equivalence. URL: <https://studfile.net/preview/9198957/page:10/>

66. Volovyk A. A. Equivalence in Translation of a Literary Text. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 35. 2024. С. 192–196